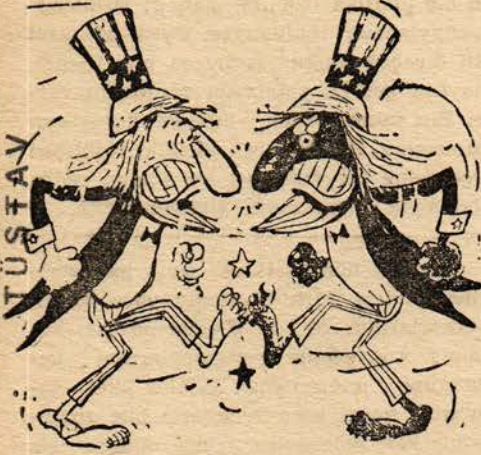

FORUM

15 AĞUSTOS 1967

SAYI - 321 - 100 KURUŞ

Alev ATEŞ
tarafından başlanmıştır

Amerikan Irkçılığının Kökleri

Hacettepe Üniversitesi

Alan Kazanıyor

TAŞIMA SU İLE KAPİTALİZM
YATIRIM POLİTİKASI MI,
YATIRIMDA POLİTİKA MI?
HACETTEPENİN YERİ
VE PITRAKLAŞMA DÜZENİ
MİMARLAR ODASI VE
MESLEK AHLAKI
PARA DARLIĞI

Vurun Anayasaya! Hüseyin KORKMAZGİL

Az Gelişmiş Ülkeler Tanju ÜNER

İlköğretim Çıkmazı Osman K. AKOL

Reform Niçin Gerekli Cahit TALAS

Kültür ve Sanat Hasan HÜSEYİN Mehmet SEYDA Mehmet Metin NİĞAR Kaya ÖZSEZGİN

Anayasa Mahkemesi ve ...

Büyük Millet Meclisi tatile girmeden önce, Çetin Altan davasını sonuçlandırmaya kararlı olan AP. İktidarı, bilindiği gibi, diğer yasama sorumlulukları için mevcut zamanın büyük bir kısmını harcayarak, TİP. Milletvekilinin dokunulmazlığının kaldırılmasını sağlamış bulunuyordu. Altan'ın Anayasa Mahkemesine Meclisin bu kararının iptali için başvurması üzerine, adı geçen mahkeme, geçtiğimiz hafta içinde milletvekilinin isteğini haklı bulmuş ve Meclis kararını, usule aykırı olduğu gerekçesiyle bozmuştur. Hatırlanacağı gibi, itiraz; dokunulmazlığın kaldırılması kararını veren Meclis komisyonunun, Anayasaya ve iç tüzüğe uygun biçimde kurulmadığı gerekçesine dayanıyordu. Bu durumda, meclisin yeniden toplanarak dokunulmazlık kararını usule uygun olarak alması, ya da yeni çalışma döneminin başlayacağı Kasım ayının beklenmesi gerekmektedir.

**

Çetin Altan, altı yüz parlamento üyesinden sadece biridir ve dokunulmazlığının, bir iktidar çoğunluğunun oylarıyla kaldırılmış olması, onun şahsi açısından son derece önemli olmayabilir. Oysa, bu dokunulmazlık kararı vesilesiyle Anayasa mahkemesinin vermiş olduğu karar, yıllardır devam edegelen hukuk devletini kökleştirme mücadelesini 1960 yılında başarı ile bitirdiğini zanneden Türkiyenin, o tarihten sonra da canlılığını koruyan savaşında önemli bir aşama teşkil etmektedir. Böylelikle, 27 Mayıs ihtilâlinin, geçmiş tecrübelerin ışığında ulusumuza armağan etmiş olduğu yüce bir Kurum, Anayasa Mahkemesi, rasyonel olmayan davranışlara kendini kaptırabilecekleri bir iktidara ilk uyarmasını yapmış bulunmaktadır. Gerçek odur ki, Çetin Altan davasında AP. çoğunluğunun gösterdiği tepki, düşüncelerden ve mantıktan çok duygulara dayanmakta ve bir iddia konusu yapılmış bulunmaktadır. Onun içindir ki, üyeleri arasında hukukçu oranı çok yüksek bulunan bir parlamento ve ona hâkim bulunan AP. li üyeler, dokunulmazlığın kaldırılması gibi ciddi bir konuda, uyarılmış olmalarına rağmen, kasdı bir şekil hatası işlemekten kendilerini kurtaramamışlardır. Anayasa Mahkemesi, başka kararlarda olduğundan daha yüksek bir çoğunlukla iptal kararı vermek suretiyle; Parlamento da azınlığı temsil edenlerin de, bundan böyle fikirlerini özgürce ifade etmeleri, dolayısıyla ya-

sama görevlerini gereği gibi yerine getirebilmeleri ümidini kuvvetlendirmiştir. Demokratik rejimin ve hukuk devletinin gerçek ve samimi savunucuları için, Anayasa Mahkemesinin verdiği karar yüreklerle su serpmiştir. Böylelikle, aynı zamanda, demokratik rejimleri ayakta tutacak temel kuruluşları kurmakla işlerin çözülmüş olmayacağı, görüşünün isabetsizliği anlaşılmış, özellikle yüksek mahkemelerin demokratik rejimlerin yerleşmesindeki rolü daha iyi aydınlanmıştır.

AP. İktidarı ve grubunun Anayasa Mahkemesinin Dokunulmazlıkla ilgili kararı üzerinde kopardıkları «telâş», son günlerde Demokrasinin Temel organlarından olan bu kurumumuzu yıpratıcı bir hal almıştır.

Özellikle AP. li milletvekili ve yazarların, AP. eğilimli gazetelerdeki köşelerinde bu kuruma yönelttikleri tenkitler, insaf hudutlarını aşmış, bir nevi «tehdit» havasına bürünmüştür.

1961 Anayasasının öngördüğü demokratik kurumları yıkmak anlamını taşıyan, bu ve bu tip tutumlar «sandıktan çıktık» felsefesinin bir sonucu olsa gerektir.

**

Türkiye'de 1960 dan önceki yıllarda da iktidarların hoşlanmadığı milletvekillerinin, bu yoldan yasama görevlerini yapamaz duruma getirildiğinin örneklerine rastlanmıştır. Forum'un da cesaretle katıldığı ve 1960 da kapandığı samlan demokratik rejimi kökleştirme savaşına bugün yeniden başlamak zorunluğunun ortaya çıkması gerçekten elem vericidir. Demokrasiye bağlı ve saygılı olduğunu her fırsatta tekrarlayan, kendisine saygı gösterilmesi için saygıdeğer olmağa çalışmak yerine «sandıktan çıktık» ileri sürmekte yarar gören bir iktidar, demokrasinin temel unsurlarından olan muhalefet ve dokunulmazlık müesseselerini sarsmakla, açık bir çelişmeye düştüğünü göstermektedir. Yakın tarih; hiç yüzünden kahraman yaratmaların kendi kendilerini kahraman olmak şansını yitirdikleri gibi, memleketi iktisadî ve sosyal kalkınma hamleleri için sarfetmesi gereken zamanı verimsiz rejim tartışmalarına ayırmaya mecbur ettiklerini de göstermektedir. Dileriz ki, bugünkü iktidar, bugünün sorunlarını değerlendirirken, dünden ders almayı ihmal etmesin.

Taşıma Su ile Kapitalizm

Meclis tatile girmeden, AP. hükümeti tarafından hazırlanarak süratle görüşülmesi sağlanan ve asıl adı «Kalkınma Planının uygulanması esaslarına dair kanun» olmakla beraber «yetki kanunu» diye anılan tasarının yürürlüğe girebilmesi için bu günlerde Cumhurbaşkanı tarafından onaylanması beklenmektedir. Ama bu kanun da tıpkı Çetin Altan'ın dokunulmazlığının kaldırılması kararı gibi Anayasa mahkemesi tarafından iptalini gerekli ve mümkün kılacak bir eksiklik taşıyor. Tasarıyı inceleyen komisyon, Meclis içtüzüğüne öngördüğü tertibe uygun bir biçimde terekküp etmediğinden, aynı «usul» hatası içine gene düşülmüştür. Nitekim, CHP. ye mensup bir grup Senatör ile temelli Senatörler bu tasarının kanunlaşması halinde Anayasa mahkemesi tarafından iptalini sağlamak amacıyla bu usul hatasını da öne süren bir dava dilekçesi hazırlamışlardır.

Aslında, sözkonusu kanun tasarısının üzerinde dikkatle durulmayı gerektiren ve AP. iktidarının sakat iktisadi politikasını gözler önüne seren başka bir takım yanları da bulunmaktadır. Bu kanun, AP. nin taşıma su ile değirmen döndürmek gibi Devlet eliyle kapitalistler türetme politikasının yeni bir unsuru olacaktır. Sömürünün artarak devam edebilmesi için bızatihi Plan ile sağlanan imkanlar yeterli görülmemiş olacak ki ayrıca böyle bir kanun çıkarılarak, Türk ekonomisinin biraz daha çökertilmesi pahasına bir kaç kişiyi daha zengin etmek, daha doğrusu bazı kişileri biraz daha zengin etmek için yeni kolaylıklar sağlanması gerekli görülmüştür.

Kanunun gerekçesinde kalkınmada öncülüğü öngörülen sanayi geliştirilmesinde, bunu engelleyici, güçleştirici bazı hüküm ve usullerin izalesi ile ve bu kanunda öngörülen yapıcı, koruyucu ve teşvik edici tedbirlerin alınmasıyla, hedefe daha katıyetle ve isabetle varılacağı ifade edilmektedir. Sözü edilen hedef Plan hedefidir ve artık bu Plan, biraz da bu Kanunla iyiden iyiye sömürünün Planı haline getirilmiş olacaktır. Kalkınmada öncülüğü öngörülen sanayi tespitinde ve bunlara sağlanacak yardımların belirlenmesinde ise Bakanlar Kurulu geniş yetkilerle teşhis edilmektedir.

Genel ve katma bütçelerden bazı iktisadi faaliyet sektörlerine ödünç verme şeklinde transferler yapmak amacıyla Maliye Bakanlığı bütçesinin de her yıl «Gelişme ve teşvik fonları» isimli bir bölüm açılması öngörülmektedir. Bu fonlardan kimlerin ne ölçüde yararlanacağı konusunda hükümete geniş yetkiler tanınmış bulun-

maktadır. Böylelikle Devletin parası bir kısım insanların ceplerine aktarılırken partizanlık, kayırma gibi hastahkların nüksetmesine yolaçacak yeni unsurların belireceğini kestirmek de güç değildir. Bu fondan yabancı ülkelerdeki Türk müteşebbislerinin de yararlanabileceklerinin de Kanunda belirtilmiş olması ise ilginç olmanın ötesinde şaşırtıcı bir adım. Yurt içinde belli bazı bölgelere yığılmış sermayeyi içerdeki geri kalmış alanlara dağıtmak sorunu çözümsüz beklerken yurt dışında iş alacak müteşebbisleri desteklemek için, bu yolla döviz kazancımızın artacağı ümidi uyandırılmak istemekte. Oysa, içerde Devlet desteğiyle ayakta durabilen bu pek özel müteşebbislerin dışarda hükümetlere rağmen doğmuş ve gelişmiş bulunan yabancı kapitalistlerin karşısın-

da tutunarak Türk toplumuna döviz sağlayacakları iddiası karşısında Diojen'in ünlü cümlesini anmamak elde değil: «Gölge etme başka ihsan istemem!»

Kanunun 5. maddesinde de «hızlı sanayileşme ortamı» olan yerlerde altyapı tesislerinin planlanmasını ve yapılmasını sağlamak yetkisi de Bakanlar Kuruluna devredilmiş bulunmaktadır. Yalnızca bu madde ile Hükümetin Planı hiç indirgeyen bir politika izlemesi olanağı Meclislerce onaylanmış bulunuyor. Oysa, Meclis belli bir çoğunluğu istemese bile Planı, Anayasa gereği, yapılması zorunluğu vardır. Bir takım temel iktisadi kararların alınmasının Hükümetin günlük tedbirleri çerçevesine sıkıştırılması ise Planın reddi, dolayısıyla Anayasanın çiğnenmesidir.

Demirel hükümeti ve onun partisinin milletvekilleri Türk Ulusunun yüce iktisadi çıkarlarının ve bu Ulusun onayını kazanmış Anayasanın koruyucularının varolduğunu unutmuştur. Dünün ilkel insanların teşkil eden zencilerin bile amansız bir hak mücadelesi içinde olduğu bir Dünyada asırlık uygarlıkların mirasçısı olan Türk ulusunun haklarının yağma edilmesine göz yumacağı sanılmaktadır.

Yatırım Politikası mı, Yatırımda Politika mı?

Bir sabah gazetesi muhabirine vermiş olduğu demeçte, Başbakan Demirel'in İstanbul'a belediye seçimlerinden önce yatırım yapılmıyacağını da ifade etmiş olması geniş yankular uyandırdı. Bilindiği gibi, İstanbul şehri, iktidar partisi mensubu olmayan bir belediye başkanı tarafından yönetilmekte ve bu başkanın başarıları, nedense iktidar partisince hoş karşılanılmaktadır. Bunun böyle olduğu bilinmesine rağmen, Başbakanın son demecine kadar resmî bir ağızdan beyanından dikkatle kaçınılmıştı.

İstanbul, 2 milyon nüfusu ile Türkiye'nin en büyük şehri olma niteliğini hâlâ korumakta, hem turizm, hem sanayileşme ve hem de şehirleşme politikalarımız bakımından en önemli yeri işgal etmektedir. Bununla beraber, nüfusu her yıl ortalama olarak 50.000 kişi kadar artan bu şehirde, vatandaşlar ve iktisadi teşebbüsler, bütün ihtiyaçları gereği gibi karşılanmış, rahat bir şehirde yaşamaktan çok uzak bulunmaktadır. İçme, suyu, konut koşulları, elektrik ve kanalizasyon gibi temel kömün hizmetleri bakımından İstanbul lular, bir Anadolu kasabasının rahatlığına zaman zaman gıpta etmektedirler. Öte yandan, bu en büyük sanayi şehrimizde, elektrik kesilmeleri yüzünden sanayi'in yıllık zararı 100 milyonları geçmektedir.

Bütün bu koşullar, daha fazla büyümemesi için uzun vâdeli tedbirleri çok önceden almamış olan devlete, İstanbul için

bazı fedakârlıklara katlanmak zorunluluğunu yüklemektedir. Nitekim, İstanbul ve Ankara şehirlerinin su ihtiyaçlarının karşılanması için hazırlanmış bir kanun tasarısı hâlen Meclis'te bulunmaktadır. Yapılan hesaplara göre, şehrin kanalizasyon tesislerinin tamamlanması 2,5 milyar liraya ihtiyaç hissettirmektedir ve İstanbul Belediyesi, diğer birikmiş ihtiyaçları karşısında bu ağır yükü yakın gelecekte tek başına kaldıracak durumda değildir.

Denilebilirki, yatırımların coğrafi dağılışı konusu, ülkenin iktisadi kalkınma hedefleriyle birlikte düşünülmesi gereken ve dolayısıyla İstanbul, Ankara gibi münferit şehirlerin tek tek ele alınacağı bir konu değildir. Belki de, yatırımların bazı büyük merkezlerde yoğun bir biçimde toplanması, yurt yüzeyinde dengeli bir kalkınmanın olanaklarını ortadan kaldırmakta ve uzun sürede sosyal adalet gerekleriyle bağdaşmaz bir görüntü yaratmaktadır. Böyle bir düşünce şüphesiz saygıya değer bir nitelik taşır. Ancak, bunun, iktisadi ve sosyal kalkınmamızı gerçekleştirme tavsiyelerini içine alan Kalkınma Planına geçirmek ve gereğini yapmak gerekir. İncelenecek olursa, II. Beş Yıllık Kalkınma Planındaki bölgesel denge bölümünün son derece sathî ve gayri samimî esaslara dayandığı açıkça görülebilir. Kamu hizmeti yatırımlarının dağılışında geri kalmış bölgelere öncelik verilmesini, üretken yatırımlardan, gelişme gücü olan şehirlerin en büyük payı olmaları konusunda I. Planda

yer alan ilkeler, yeni planda aynı açıklıkla yer almış değildir.

Yatırımların dağılışı konusunda böyle açık bir politikadan yoksun görünürken, İstanbul'a yapılacak yatırımlar konusunda, Sayın Başbakanın, seçim etkenini de hesaba katarak beyanatta bulunmasının yarattığı tepki şüphesiz haklıdır. Bir hükümetin başarısı, ülkenin her yanındaki başarıların toplamından ibarettir. Bir belediyenin sınırları içinde yapılacak yatırımların kaynağının mahallî fonlar mı, yoksa devlet fonları mı olduğunu tespit etmekten daha kolay bir iş yoktur. Böyle olunca, iktidarın, İstanbul'a yapılacak yatırımları, muhalefetteki bir partinin, kendisi yapmış gibi göstereceğinden endişe duyması mantık kurallarına uygun düş-

mez. Öyle dahi olsa, bir hükümet için önemli olan, belli bir işi kimin yaptığından çok, yapılan işin vatandaşın ihtiyaçlarına cevap verip vermediğidir.

Son olarak, Başbakanın açıklaması, politika tekniği açısından da başarılı bir nitelik taşımamaktadır. Çünkü, partiler üstü bir konuda, yeni yapılacak yatırımlardan şehirlerin pay alması konusunda, son derece dar bir açıdan baktığı izlenimini vermek. Başbakan için, partizanlık damgasını yemeğe imkân verecektir. Ayrıca, İstanbul gibi, okur yazarlık oranı % 90'a varan bir şehirde yaşayanlar, Başbakanın demecinin gerçek anlamı hakkında sağlam yargılara varacak kadar uyanık vatandaşlardır.

Hacettepe'nin Yeri ve Pıtraklaşma Düzeni

Mimarlar Odası Ankara Şubesi Ağustos ayının ilk günü bir basın toplantısı düzenliyerek, Ankaranın yeni Üniversitesinin şehir içindeki yerleşik şeklini yadırgadığını kamuya duyurdu. Üniversite gibi geniş arazi kaplayan bir tesisin bir şehrin tam ortasında doğup yayılması, en basit yönüyle, malî külfetleri artırıcıdır. Yani pahalı şehir arazisini kullanmak mantıkla bağdaşmaz. Bu gibi davranışlar, şehirlerin büyük meselesi olan yapı arazisini en elverişli şekilde kullanma programına yük olmaktadır. Şehir hayatıyla çok yakından ilişkisi olmayan büyük tesisler, ilgisiz olmak zorunluğu bulunan iskânı yerleşme sınırlarına itmekte, Belediye hizmet sahası alabildiğine genişlemekte, işin içinden çıkılmamaktadır.

Bu olayı yaratan örnek yalnızca Hacettepe değildir. Bütün bir demiryolu tesisi, marşandiz istasyonları, atölyeleri vs. ile yine Ankaranın tam ortasında gereksiz yere yaşayıp gitmektedir. Toptancı hali, havagazi tesisleri, sular müdürlüğü, nezarethaneler, karayollarının makine parkları ve şehir içinde bulunması zorunlu olmayan askerî tesisler .. Çok pahalı iskân sahasının önemli bir parçasını kaplamaktadır ve şehir dışına çıkarak değerli arazinin bedelinden niçin yararlanılmadığı anlaşılamaz... Bu arazilerin boşaltılması halinde, Ankara daha yirmi yıl büyüme ihtiyacını karşılar, çok gerekli olan yeşil parkına ve sosyal tesislerine kavuşursa, bu şehre birçok milyar değerinde fayda sağlanacaktır.

Durum böyle iken, başkent daha başka emrivakilerle altından kalkılmaz bir sorun haline gelirken, son darbeyi Hacettepeden yiyecektir.

Kaldığı, anglo - sakson öğretim düzeni, lâtin düzeninin aleyhine ciddi gelişmeler kaydetmekte, yani Üniversiteler şehir dışında, özel kampüslerde gençliği da-

ha sıhhatli ve bilgili yetiştirmek yolunu seçmekte iken, yeni bir üniversitenin tren yolu ile ticaret bölgesi arasında zorla yerleşmeye çalışması anlaşılabilir.

Şüphesiz bu tesisin hikâyesi çok şey anlatıyor. İhtiyaç bir ünite yaratıyor, yine ihtiyaçtan ünitenin etrafında pıtraklar belirliyor, bunlar bir güç oluyor ve onu beslemek zorunda kalıyoruz... Tıpkı bir gecekondu mahallesinin doğuşu gibi, şehir onu yaşatmak zorundadır. Fakat işini bilen toplumlar, böyle bir pıtraklaşmayı bir yerde kesmeyi, geleceğin büyük tesisini daha sıhhatli temeller üzerine planlamayı başarıyorlar... Ama ilgililer çok iyi biliyorlarki, bugüne kadar olanı, burada kesmek ve yeni bir kuruluşa geçmek çok zordur, biraz tesadüflerin, biraz bir tek işinin yarattığı Hacettepe, bütün efsanesine rağmen ülkenin teşkilâtına girememiş veya sokulmak istenmemiş bir kuruluştur. Varlığını koruyabilmek için devamlı büyümek zorundadır. Kendisine çeki düzen verebilmek için dahi bir duraklamayı göze alamamaktadır...

Yazıkki demiryolunun kuzeyi, hepsi şehir kenarında olması gereken başka yapılarada doldu ve devam ediyor, Numune, Yüksek İhtisas, Morfoloji hastanelerinin yanına birde bin yataklı Fakülte hastanesi inşaatı için hazırlık yapılmaktadır. Yalnızca bir Hacettepe sorunu değil, bütün bir şehrin başıboşluğu sorunu vardır.

ŞEHİRSEL TOPLUM KALKINMASI

Dr. Cevat GERAY
Siyasal Bilgiler Fakültesi
Dergisinden ayrı basım

Mimarlar Odası ve Meslek Ahlâkı

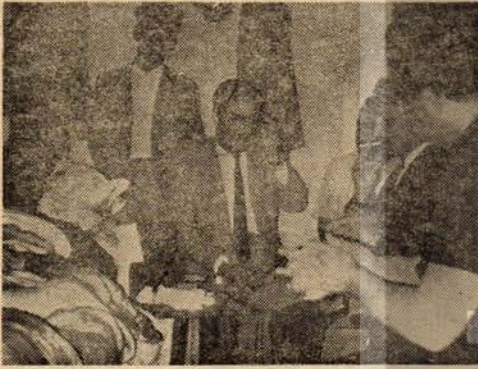
Adapazarında uğradığı yersarsıntısı felâketi, Yapı ve İmar işlerimizdeki laubaliliğin kamu oyu önüne bir kez daha serilmesine vesile olmuştur. Başta Mimarlar Odası olmak üzere, ilgili meslek kuruluşları ve uzmanlar, Adapazarı gibi birinci derece yersarsıntısı kuşağında bulunan bir şehrimizde yapıların gerekli teknik niteliklere aykırı olarak yapıldığını açıklamışlardır. Mimarlar Odasına göre, deprem kuşağı üzerindeki yapıların yüzde seksen gibi büyük çoğunluğu, teknik güçten ve fenni şartlardan yoksundur. Yersarsıntısı bölgelerinde yapı projelerinde alınması gereken tedbirlerin hiçbirinin yerine getirilmediği, yapı işlerini teknik yeteneği bulunmayan kimselerin yürüttüğü belirtilmektedir. Yapılacak binanın yerini görmeden projelere imza basan mimarlar bulunduğu, müteahhidlerin malzeme çalarak fazla kâr yoluna gittiği ilgili meslek odasının açıklanmıştır. Bu gidişle, İzmir ve İstanbul gibi büyük şehirlerimizin daha şiddetli bir sarsıntıda yerle bir olacağı yolunda uyarılar yapılmaktadır.

Vartodaki facia vesilesiyle yersarsıntısıyla ilgili yönetmelik hükümlerinin yerine getirilmesi için defalarca ilgililerin dikkati çekilmişti. Doğunun geri kalmış köylerinde, birtakım özel yapı hükümlerinin gerçekleştirilmesini istemek belki bir ölçüde hayalperestlik olarak karşılanmış olabilir. Fakat, bu faciadan ders almak ve yurdun gelişmiş bölgelerinde gerekli tedbirleri almak mümkün idi. Adapazarında yeni yapılan karkas apartmanların en çok zarar gören yapılar arasında olması dikkati çekmektedir. Yersarsıntısı bölgelerinde yedi sekiz katlı yapılara izin verilmesi gereken öteki teknik tedbirlerin alınmamış olması belediyeçilerimiz ve imardan sorumlu makamlarımız için ibret verici bir ders olmalıdır. İmar Kanunuyla ve öteki mevzuatla verilen görevleri yerine getirmeyen, yetkilerini gereğince kullanmayan yöneticiler hakkında öngörülen kanunî müeyyideler de şimdiye kadar uygulanmış değildir.

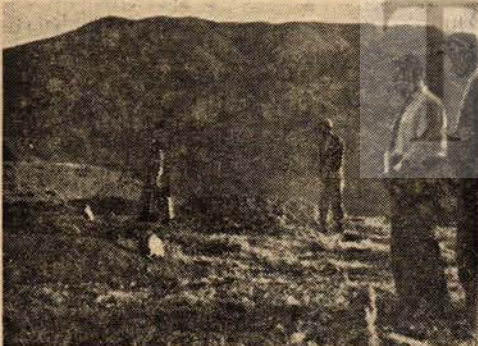
Belediyeden ruhsat alınması mecburiyetinin konulmasının nedeni, yapıların imar, sağlık, teknik bakımlarından hattâ

estetik bakımından ilgili nizamlara, mevzuata ve fennî şartlara uygun olarak yapılmasını sağlamaktır. Yersarsıntısıyla ilgili nizamlara aykırı düşen projelere belediyelerin ruhsat vermemesi gerekir. Bu gibi projeleri çizmek yetki ve imtiyazını elinde bulunduran, fakat sorumluluk duygusu olmayan bazı mimarların da, yukarıda belirtilen şartları dikkate almayan projeler çizmeleri, daha doğrusu, teknik bilgisi bakımından yetersiz olan kalfaların çizdikleri projelere, para karşılığında imza koymaları meslek ahlâkı bakımından büyük bir zaaf işaretidir. Öte yandan, İmar Kanunu, yapının fennî sorumluluğunu taşıyan teknik meslek erbabına, projeye aykırı durumları belediyeye haber verme gibi bazı görevler de yüklemiştir.

Mimarlar Odası, az para ile çok kâr etmek isteyen kişilerin zayıf zeminler üzerine büyük sikketler yüklediklerini, 14 lük yerine 8 lük demir kullandıklarını, çimentonun ve malzemenin en âdisini seçtiklerini, böylece «cinayeti önceden hazırladıklarını» açıklaması ilginçtir. Bu gibi müteahhidlere karşı, projeye imzayı koyan mimarların gerekli uyarıyı yapmadıkları, durumu belediyeye bildirmedikleri büyük şehirlerimizde sık sık görülen çökme olaylarından da anlaşılmaktadır. Oysa, İmar Kanunu, bu görevini yerine getirmeyen kimseler için, para ve meslekten men cezası da öngörmektedir. Fakat, can kaybı söz konusu olan bazı olaylarda bile, görevini yapmamış olan bu gibi meslek adamları arasında hüküm giyen şimdiye kadar görülmemiştir. İmar ve yapı nizamlarına uygun hareket edilmesini özellikle yersarsıntısıyla ilgili tetbirlerin alınmasını sağlamak için kuvvetli bir meslekî kamu oyu yaratılmalıdır. Bu bakımdan Mimarlar Odasının bildiresi, hem oda mensupları, hem de belediye ve bakanlıkta görevli bulunan yöneticileri vazifeye çağırarak konusunda yerinde bir uyarıdır.

Pülümür Depreminde 6 çocuğunu kaybeden Veli Aslan

Fem köyünde ölenlerin mezarları

Hacettepe Üniversitesi

Hacettepe Üniversitesi üzücü ve tasvibi mümkün olmayan bir biçimde doğdu. Sekiz on yıl içinde, bir çocuk sağlığı enstitüsünden bir üniversite vücuda getirmegi takdire şayan bir çalışkanlık ve zekâ ile becerebilmiş olan Prof. Doğramacı kuruluşun son safhasında büyük bir falso yapmıştır. Bu falso ile aynı zamanda bir haksızlık, bir ihtiyatsızlıkta yapmış ve bir üniversite öğretim üyesinin kesin olarak sakınması gereken yanlış bir yoldan hareket ederek, üniversitelerin prestijine ağır bir darbe indirirken, üzerinde yıllardır titrediğimiz ve iktidarlara karşı korumak için mücadele ettiğimiz üniversite özerkliği müessesesinde de tahribat yapılmasına vasıta olmuştur.

Bilindiği üzere düşük Demokrat Parti iktidarı gibi Adalet Partisi İktidarı da üniversiteye ve özellikle üniversite özerkliğine karşıdır. Üniversiteye özerk bir kuruluş statüsünü veren 1961 Anayasasının, Adalet Partisi tarafından hazmedilemeyen ilkeleri arasında, Üniversite özerkliğini tesis etmiş olanlar da vardır. Anayasayı değiştiremeyince AP, bir özerkliği tahrip edici dolaylı yollar aramaya koyulmuştur. Prof. Doğramacı çok nazik ve bilim özgürlüğü bakımından hayati bir önem arzeden bu konuda sorumsuz bir davranışı benimsemiştir. Hiçbir sebep üniversite özerkliğinin tahrip edilmesine vasıta olma hakkını mazur göstermez ve Prof. Doğramacı'ya bu hakkı vermez.

Adalet Partisi iktidarı, nüfuz edemediği özerk ve özgür kuruluşları bölmek, karşılarına başka kuruluşlar çıkarmak suretiyle zayıflatmaya, fonksiyonlarını yapamayacak durumlara getirmeye çalışmaktadır. Bu makyavelci politikayı Orta Doğu Teknik Üniversitesinin Mütevelli Heyetini, kendi görüşüne uygun kişilerden kurarak başlatmıştır. Prof. Doğramacı, şimdi bu Mütevelli Heyetinin başkanıdır. Bu Mütevelli Heyeti bilim özgürlüğü ile bağdaşması mümkün olmayan tartışmalara, müzakerelere sahne olmaktadır. Aynı biçimde öğrenci kuruluşları, öğretmen kuruluşları ve sendikacılık hareketi de bölünerek, besleme dernekleri kurularak bir denge tesis edilmeye çalışılmakta ve bu yoldan hukuk dışı davranışlara tepki gösterilmesini önlemek istemektedir.

Öyle anlaşılıyor ki Milli Eğitim Bakanlığı Ankara Üniversitesinin sunduğu Kanun tasarısını Prof. Doğ-

ramacı ile işbirliği halinde, bilerek bir tarafa bırakmıştır. Milli Eğitim Bakanının bu konu ile ilgili demeclerinden bu sonuç çıkmaktadır. Şu halde yukarıda değindiğimiz üzere üniversite muhtariyetini bilingli bir biçimde tahrip peşinde olan AP, İktidarına maalesef Prof. Doğramacı bilerek veya bilmeyerek yardımcı olmuştur. Prof. Doğramacı için, üniversite özerkliği, ilim özgürlüğü, belki, bir tıp adamı olduğu için, büyük bir önem taşımamaktadır. Fakat sosyal bilimciler için özerklik, düşünce ve araştırma özerkliği su kadar önemli ve hayatidir. Bu sebepten ötürü bilinmelidir ki, yeni kurulan Hacettepe Üniversitesi güdük kalma tehlikesi ile karşı karşıya gelmiştir. Çünkü mevcut kanun içinde bu üniversitenin sosyal bilimlerle ilgili kuruluşları fakülte değil, yüksek okul anlayışı ve zihniyeti içinde çalışmak zorunda kalacaklardır. Yani özgür olamayacaklar, bilimsel gerçekleri sırasında Prof. Doğramacı'nın oportünist tercihlerine feda etmek durumunda kalabileceklerdir. Türkiye'nin tecrübeleri göstermiştir ki, sosyal bilimlerle de donatılmamış olan üniversiteler gelişmemekte ve gerçek bir üniversite hüviyeti kazanamamaktadırlar. Bu bakımdan Hacettepe Üniversitesi belki iyi bir tıp fakültesi olacaktır. Fakat şüphesiz iyi sosyal bilim fakülteleri olamayacaktır. Öyle anlaşılıyor ki Prof. Doğramacı'nın unuttuğu veya önem vermediği gerçek budur. Üniversite yerine yüksek okul sistemi tercih olunmuştur.

Şimdi üniversiteler kanunu kurallarına göre çalışan dört büyük üniversitemiz ile geniş ölçüde bu kanuna göre çalışacak olan, fakat bazı temel ilkelerinde ondan ayrılan yeni Hacettepe Üniversitesi arasında derin bir uçurum açılmıştır. Bu arzu olunmayan bir başlangıçtır. İktidar bu durumdan zaman zaman faydalanmaya şüphesiz çaba gösterecektir. Maddi tavizler karşılığında uçurumu derinleştirmeye, kendi çıkarına uygun mütalâalar elde etmeye, tepkileri karşı tepkilerle veya sessizliklerle etkisiz kılmaya uğrayacaktır. Eğer ileride bu yola girilirse üniversite özerkliğine karşı «ihanet» diyebileceğimiz bir durumla karşı karşıya bütün açıklığı ile gelmiş oluruz. Hiçbir hizmet böyle bir davranışı mazur gösteremez. Hacettepe Üniversitesi kanunu yol olabileceği için üniversite özerkliğine tehlike yaratmıştır.

İkinci Dünya Savaşının sonundan buyana patlak veren üçüncü Arap - İsrail çatışmasında silâhların susmasının üzerinden iki aydan fazla bir süre geçti. Bu iki aydır, Orta Doğu sorunu, diplomasi dünyasının çıkmaz sokaklarında sürüklenip durmaktadır. İki büyük devletin, Birleşik Amerika ile Sovyetler Birliğinin bu sorun karşısında ortak bir politika çizmek çabaları önce Güvenlik Konseyinde, sonra Glassboro'da, nihayet B. M. Genel Kurulunda suya düşmüştür. Kendilerine «bağılantısız ülkeler» adını takan üçüncü dünyanın bu konudaki çalışmalarından da hiçbir sonuç alınmamıştır. Arap ülkelerinin bu üçüncü savaşın sonunda İsrail'e karşı izlenecek ortak politika konusunda harcadıkları gayretler ise, önce geçtiğimiz aylarda Kuvveyt'te, ondan sonra da bundan iki hafta önce Hartum'da toplanan Arap Dışişleri Bakanları Konferanslarının da açıkça ortaya koyduğu gibi, hiçbir yere ulaşabilmiş değildir. Bu ay sonunda gene Hartum'da yapılması beklenen Arap zirve konferansının daha olumlu bir sonuca ulaşabileceği de, pek şüphelidir.

İkinci Dünya Savaşından sonra kendilerine dünya barışını, ulusların hak ve hukuklarını korumak görevlerini veren büyük devletlerin Orta Doğuda çatışan görüş ve çıkarları İsrail'le tutuştukları her savaşın sonunda kendi topraklarının biraz daha kuşa döndüğünü gören arapların beceriksizlikleri, yalnız ve yalnız bir devlete, İsrail'e yaramaktadır. Son savaşta araplardan aldığı topraklara hergün biraz daha kuvvetle yerleşen İsrail, araplar kendisiyle görüşmeye yanaşmamakta ısrar edip durdukça, bu topraklara gitgide ısınmaktadır. Buna karşılık, uğradıkları toprak kaybı bir tarafa, arap ülkelerinin bazıları Batıya karşı uyguladıkları petrol ambargosundan, bazıları da — Birleşik Arap Cumhuriyeti — Süveyş Kanalı'nın trafiğe kapatılmış olmasından, hergün biraz daha ağırlaşan ekonomik zarara uğramaktadırlar. Bütün bunlara bir de arap göçmenleri sorunu eklenir ve bu göçmenlere şimdi Ürdün ırmağının İsrail'in eline geçen Batı yakasından Ürdün'e kaçan yenilerinin de katıldığı gözönüne alınırsa, arapların durumunun güçlüğü kendiliğinden ortaya çıkacaktır.

Açılması güç bu kördüğümün bir ucundan da olsa çözülmesi için, arapların bir zamanlar Batının zoruyla kurulan İsrail devletinin bugün için bir gerçek olduğunu kabullenmelerinden başka çare yoktur. Çünkü, arapların daha pek uzun bir süre İsrail'i ortadan kaldıracak kadar güçlenemeyecekleri bir yana, Batılıların buna izin vermeyeceklerine hiç şüphe yoktur. Üstelik, arap davasına yaptığı dudak hizmeti ne olursa olsun, Sovyetler Birliği de bu gerçeği olduğu gibi kabul etmektedir. ve yeni bir hesaplama günü gelirse, araplara herhalde bundan iki ay öncekinden daha fazla yardım edecek değildir. İki bakımdan... Birincisi, bu devletin kuruluşuna kendisi de oy vermiştir. Şimdi ortadan kalkmasını istemek, bundan yirmi yıl önceki davranışıyla büyük bir çelişme teşkil edeceği gibi, Orta Do-

ğudaki arap ülkelerini kendisine yönelten en önemli çıbanbaşım da kurutmuş olacaktır. İkincisi, İsrail'in ortadan kaldırılması için arapların yanında yer alacak olursa Birleşik Amerika ile karşı karşıya gelecektir ki, Sovyetlerin böyle birşeyi göze almaya hazır bulunmadıkları Vietnam'da, Lâtin Amerika'da, en önemlisi bundan iki ay önceki Arap - İsrail savaşında açıkça anlaşılmıştır.

Buna karşılık Batı dünyası, araplar karşısında, kendi manevî evladı İsrail'in kayıtsız şartsız yanındadır. O kadar yanındadır ki, Fransız devlet başkanı General De Gaulle'ün yönetici olarak yaptığı bir suçlamayı, Fransız kamu oyu bir türlü hazmedememiş, İsrail'e karşı durum almak De Gaulle yönetimine pek pahalıya patlamıştır. Eğer Generalin bu davranışı olmasaydı, Fransız basınının De Gaulle'ün Quebec'te yaptığı ve kendisinden pek beklenilir konuşmanın üzerine bu kadar şiddetle yüklenmesi, bizzet, düşünülemezdi.

**

Batı dünyası, kendi sevgi ve yakınlıklarını başka ulusların hak ve çıkarlarının üzerinde görmeye ne kadar yanıldığını acaba farkında mıdır? İsrail'in hayat hakkı, evet... Fakat acaba arapların üzeri bugün yahudilerle dolu topraklarda hiç mi hakları yoktur? Acaba bu topraklardan kovulan, hâlâ da kovulmaya devam edilen göçmenlerin günâhu nedir? Arap ve müslüman olmaları mı? Acaba toprakları ellerinden alınanlar, yerlerinden yurtlarından edilmişler araplar değil de, yahudiler olsaydı, Batılılar buna seyirci kalacaklar mıydı? İşte bir sürü soru ki, karşılıksız, ortakhkta durmaktadır.

İçlerinde buldukları güç durumlarından kurtulmak için arapların artık İsrail gerçeğini kabule hazır olmadıklarını söylemek için, dünyadan habersiz olmak lâzımdır. Araplar, görünüşü kurtaracak ve yerinden yurdundan olmuş göçmenlerin durumunu düzeltecek bir formül bulunursa, eninde sonunda İsrail gerçeğini tanyacaklardır. Fakat bunun için herşeyden önce silâh zoruyla görüşme masası başına oturtulmuş olmamaları gerekir. İsrail silâh zoruyla aldığı toprakları arapları görüşme masası başına oturtmak için koz olarak kullanmak, yüzyıllardır arap olan Kudüs'ün bütününi kendi topraklarına katmak sevdalarından vazgeçmedikçe, Batılı devletler de İsrail'in savaş alanlarındaki başarısını Orta Doğudaki hoşlanmadıkları rejimlerin durumunu biraz daha fazla zayıflamak amacıyla kullanmaya devam ettikçe, Arap İsrail sınırlarına barışın gelebileceğini düşünmek için çok, ama pek çok iyimser bir insan olmak gerekir.

Dünyayı İkinci Cihan Savaşına sürükleyen yolun başında, kuvvetin kazandığı inancı yatıyor. Üçüncü Cihan Savaşına gidecek yolun başında da aynı inancın yatacağını, önce Vietnam, sonra Orta Doğu savaşları bize açıkça göstermemekte midir?

BATI DÜNYASI, KENDİ SEVGİ VE YAKINLIKLARINI BAŞKA ULUSLARIN HAK VE ÇIKARLARININ ÜZERİNDE GÖRMEKLE NE KADAR YANILDIĞININ ACABA FARKINDA MIDIR?... DÜNYAYI İKİNCİ CİHAN SAVAŞINA SÜRÜKLEYEN YOLUN BAŞINDA, KUVVETİN KAZANDIĞI İNANCI YATIYOR..

ORTADOĞU

Alan Kazanıyor

Geçen hafta içinde İstanbul'da yapılan «para darlığı» konulu seminerde, iktisatçılar likidite sıkıntısının ekonomik gelişme üzerindeki olumsuz etkilerine değindiler. Yapılan açıklamalarda bugünkü para politikasının yetersizliğine işaret edilmiş ve daha sağlam bir para-banka sistemini kurmak zamanının geldiği belirtilmiştir.

Gerçekten bugün ekonomimizin içine düştüğü likidite sıkıntısı, ölçsüz ve yetersiz bir para politikasının sonucudur. Hükümetin enflasyonist gidişi önleme amacıyla 1967 yılı başından itibaren para arzını daraltıcı yönde almış olduğu tedbirler piyasada durgunluk yaratmış ve özellikle sanayi sektörünün etkilenmesine sebep olmuştur. Hükümet, elde kalan mal stoklarının satılmamasından doğacak iflâs ve işsizliğe ve dolayısı ile, henüz görülmemekle beraber, ekonominin talep yetersizliği sonucu sürüklenebileceği muhtemel bir deflasyona çare bulmak zorundadır.

Görülüyorki ekonomimiz daimi bir enflasyonist baskı yanında, sonuçları en az enflasyon kadar tehlikeli ve artık mevsimlik olarak da kabul edilemeyecek muhtemel bir iktisadi buhranın eşiğine gelmiştir. Şüphesiz bu durumun giderilmesi mümkündür. Ancak bunun için hesaplı ve ekonomik yapımıza uygun tedbirlerin alınması gerekir. Bu, bugüne kadar eskimiş metodlarla uygulanan para politikası yerine sağlam ve köklü bir para sisteminin yerleştirilmesi demektir. Aksi halde ölçsüz bir şekilde yapılacak likidite artışının ve kredi genişlemesinin iktisadi kalkınmayı enflasyona sürüklüyeceğinden şüphe edilmemelidir. Demokrat Parti tecrübesi bunun açık bir örneğidir.

Hükümet içinde bulunduğumuz iktisadi sıkıntıyı acele olarak gidermek zorundadır. Liberal görüşlerine uygun olmasa bile, hatırlanmalıdır ki iktisadi kalkınma fedakârlık ister ve ancak sağlam bir para politikası ile başarılabilir.

S O L

Y A Y I N L A R I

- FRANSA'DA SINIF MÜCADELELERİ, Karl Marx Önsöz : F. Engels, 8 lira
- KAPITAL, Karl Max, (Beş ayrı kitap halinde, her kitap 10 lira)
- FELSEFENİN SEFALETİ, Karl Marx, 10 lira.
- ÜCRET, FİYAT VE KÂR, Karl Marx, 4 lira.
- ÜCRET, EMEK VE SERMAYE, Karl Marx. 3 lira.
- ANTI - DÜHRİNG, F. Engels, 10 lira.
- TEORİ VE PRATİK, Mao Çe-tung 5 lira.
- FELSEFENİN BAŞLANGIÇ İLKELERİ, G. Politzer, 7,5 lira.
- İSTEME ADRESİ, Sanayi Cad. Demir İş Hanı, 51, Ankara.

Vurun Anayasaya!

Hüseyin KORKMAZGİL

BİRKAÇ SÖZ

Aşağıdaki yazı, 23 Temmuz 1967 günü, Akşam gazetesinin «Düşünceye Saygı» sütununa yollanmış, fakat kimbilir, niçin? bugüne dek yayımlanmamıştır. Namuslu yazarın görevi, olaylar karşısında sesini yükseltmek ve edilmesi gereken sözü zamanında etmektir. Sermaye ise, «anasını boyayıp, babasına satma» ilkesine göre hareket eder. Bugün, silahlar açıklıkla bilinmektedir. Bu bakımdan, «Akşam gazetesi yazıyı niçin yayımlamaz?» diye tartışacak değilim. Ben, bir yazar olarak görevimi yapmak istedim; pazar durumundaki Akşam gazetesi ise yazımı yayımlamamağı kendi açısından sakıncalı bulmuş olabilir. Ancak, Anayasa Mahkemesinin, Çetin Altan'ın dokunulmazlığını kaldıran kararı iptal etmiş olmasına karşın, yazıda söylenmek istenilenler önemini yitirmemiştir. Üstelik, ortada, gerici basının «sol» diye saldırdığı bir gazetenin asıl tutumunun, renginin ne olduğunun anlaşılması gibi bir durum da vardır. Bu iki nedenden ötürü, yazının gecikerek de olsa ilerici çevreye ulaşmasını istedim. İktidarların bir türlü hesabedemedikleri gerçek güç, işte bu güçtür : yani, düşünce halinde kalmış eleştiriler, dar çevrede söz halinde kalmış eleştiriler, yazılıp da yayımlanamamış eleştiriler... Asıl ve önemli güç, budur !

H. K.

Çetin Altan'ın dokunulmazlığı konusu, AP İktidarının çapını, gücünü, niyetini bütün çıplaklığıyla gözler önüne serdi. İşte, AP İktidarı budur! Terazinin bir kefesinde Çetin Altan, öbür kefesinde ise AP İktidarı. Önkomisyon, alt-komisyon, izharî komisyon, karma komisyon, derken Genel Kurul, derken sabahlara kadar süren sövmeli-saymalı oturumlar ve sonunda, havaya kalkan 225 adet yumruk ve kaldırılan bir dokunulmazlık... Sanki genel seferberlik kararı alınıyor, sanki ülkeyi bir gecede çağdaş uygarlık düzeyine ulaştırarak eşsiz ve benzersiz bir adım atılıyor. Herhalde Türkiye'ye, böylesine gözübağlı bir iktidar gelmemiştir ve gelmeyecektir. Bir parti iktidarı, olanca ağırlığını bir milletvekilinin dokunulmazlığını kaldırmak için ortaya korsa, o iktidar, ülke sorunları karşısında pek hafif kalır. Hele, her bakımdan geri bırakılmış bir ülkenin sorunları karşısında böyle bir iktidarın varlığıyla yokluğu tartışma konusu olmaktan kurtulamaz.

AP İktidarı, Çetin Altan'ın dokunulmazlığını kaldırma kararı noktasına bir günde, bir ayda, bir yılda

gelmiş değildir. AP İktidarı bugünkü bulunduğu noktayı yıllar öncesinden, tâ 27 Mayıs 1960 ertesinden tasarlamıştır. AP'nin çekirdeğindeki 27 Mayıs düşmanlığı, 1961 Anayasası ile Anayasaya yönelmiş, Silâhlı Kuvvetler yüzünden orada dikiş tutturamayınca, bu kez, anayasa savunuculuğu postuna bürünerek, doğrudan doğruya, Anayasanın gerçek savunucularına, Anayasanın «tastamam» uygulanmasını isteyenlere çevrilmiştir. Çetin Altan, Türkiye İşçi Partisi milletvekili olarak da, ondan önce de Anayasanın «tastamam» uygulanmasını isteyen bir yazardır. Hukuk bilgisini geniş kültürü, yüreği, emeğe saygısı, halk sevgisi ve etkili kalemiyle, etkili konuşmasıyla birleştirerek, Anayasanın kendisine tanıdığı haklar çerçevesinde, yazarlık, aydınlık ve milletvekilliği görevini yapmaktadır. Çetin Altan, ne sömürücü kapitalist bir ülkenin milletvekilidir ne de sosyalist metodlarla kalkınmış bir ülkenin milletvekili; o, bağımsızlığı tartışılan, yarı-sömürge durumundaki, dış basında «Amerikanın uydusu» denilen, her bakımdan geri bırakılmış bir ülkenin sosyalist partisinin milletvekili-

lidir. Elbette ki öfkeli, serttir, kesindir. Elbette ki az zamanda çok şey söyleyecektir. Türkiyenin ayağa dolaşan sorunları, öyle, birçok masalarında, çaylarda, kokteyllerde tartışılacak, konuşulacak sorunlar değildir. Parlâmentoda onbeş kişiyle temsil edilen sosyalist bir partinin milletvekili'nin Çetin Altan gibi açık, keskin, sert, dobra dobru olması şarttır. Bu ülkeyi, bu halkı içinden yaşayan kişinin, hele de bir milletvekilinin başka türlü olmasına imkân yoktur.

Ne yapmıştır, yazar ve milletvekili Çetin Altan? Anayasanın öngördüğü hususları bir bir açmış, alfabe öğretir gibi halka anlatmağa çalışmış; sömürü düzeninin kepaze'liklerini, vurgunları ve vurgunculuğun içyüzünü, halkın nasıl aldatıldığını gözler önüne sermiş; sömürü düzeninin sürdürülmesi için tabulaştırılan terim ve kavramları tabu olmaktan çıkarmağa çalışmış; sermaye çevresini birleşmeğe çağırana karşı emekçi halkı uyanık olmağa çağırılmış; emekçi halka, Anayasanın tanıdığı haklarının neler olduğunu açıklamıştır. Çetin Altan'ı Çetin Altan yapan, onun bu namuslu davranışı, yiğit ve halkın hizmetindeki kalbidir. AP İktidarının yıldırımını üzerine çekmesi boşuna değildir. Anayasanın varlığında 27 Mayıs'ı vuramayan AP İktidarı, Çetin Altan'ın varlığında Anayasayı vurmamak istemektedir. Bu, dolaylı bir öc almadır. Çünkü Çetin Altan, Anayasanın kanatları altında gelişen ve Anayasayı en iyi, en ödünsüz savunan Türkiye İşçi Partisi'nin bir üyesi, bir milletvekilidir. Türkiye İşçi Partisi'ni daha bebekken boğmağa çalışan AP, muradına eremeyince, şimdi onu, en çetin üyelerinden birini etkisiz hale getirerek boğmak istemektedir. Bu, aslında, Anayasanın dolaylı vurulmasıdır.

Zaten AP ve onun iktidarı, kuruluş felsefesi, programı ve yaptıkları, yapacaklarıyla Anayasanın özüne ve ruhuna aykırı durumdadır. Yani A. P. İktidarı, Anayasayla ters düşmektedir. AP milletvek'lerinden bazılarının, vaktiyle, «gerekirse Anayasayı da değiştiririz» demeleri ve sonra Anayasayı savunur görünmeleri; Devlet Planlama Örgütü'nün etkisiz hale getirilmesi; Temel Hakları Koruma Kanunu adı altında temel hakları yok edici tasarılar hazırlanması; Yetki Kanunu gibi, dikta eğilimli tasarılarla ortaya çıkılması; aradan

bunca yıl geçtiği hâlde, Anayasanın öngördüğü hususlardan hiçbirinin gerçekleştirilmemiş olması; hele de Anayasanın üçüncü bölümünden haberdar değilmiş gibi görünülmesi; çok partili düzenin, anglo-amerikan tipi ikili bir tahterevallî biçimine sokulmağa çalışılması... bunu apaçık göstermektedir. Bu, geniş halk kütlesinin anlıyamıyacağı bir, «Anayasayı rafa kaldırma» oyunudur. Çetin Altan'ın dokunulmazlığının kaldırılması gayretleri ise, baştan da belirttiğim gibi, Anayasanın dolaylı vurulmasıdır. CHP Genel Başkanının bu konudaki uyarması önemlidir. Nihat Erim'in dediğine katılmamağa imkân yoktur. Hukukçuların değindikleri nokta doğrudur. AP Grubu, Çetin Altan'ı safdışı etmek için gerekli tedbiri almıştır. Bu, hiçbir tevile gizlenilecek gibi değildir.

PEKİ, YA SONRA?

Diye'im ki Çetin Altan sustu; acaba Türkiyenin dile gelmiş sorunları susacak mı? Çetin Altan mı bu sorunları yaratmıştır, yoksa bu sorunlar mı Çetin Altan'ı Çetin Altan yapmıştır? Çetin Altan'ı susturmakla Türkiyeyi «dikensiz gül bahçesi» haline getireceklerini sananlar, şapka'larının altında kafa değil, başka birşey taşıyor olmalı. Bir sosyete gülü, hergün bir skandal yaratarak dikkatleri çekebilir. Fakat bir yazar, hiçbir zaman, sosyal ve ekonomik bir sorun yaratamaz. Ayağa dolaşan sosyal ve ekonomik sorunlardır ki ortaya güçlü yazarlar, güçlü kişiler, güçlü sanatçılar çıkarılır. Tıpkı, büyük savaşların büyük komutanlar yarattığı gibi... Köylüyü topraksız bırakan Çetin Altan mıdır? Topraksız köylünün Almanyalara iş aramağa gitmesine sebebiyet veren Çetin Altan mıdır? Grevleri Çetin Altan mı yaptırıyor? Ankaranın, İstanbulun çevresindeki gecekondu Çetin Altan'ın eseri midir? Okul bulamayan gençlerin alanlarda toplanması Çetin Altan'ın isteğiyle midir? Gazetelerin birinci sayfalarını iğrenç hale getiren zina, fuhuş, kadın eti ticareti, cinsel sapıklık olayları adam öldürmeler, döviz kaçakçıları, banka soyunmalar, yol kesmeler, adam kaçırmalar hep, Çetin Altan sosyalizmi anlattığı için midir? Banka kredilerinin kodaman parabalalarına sebil edilmesini Çetin Altan mı istemektedir? Yani, Çetin Altan susturulunca bütün bunlar olmu-

yacak mıdır? Sosyalist fikir kütüpleri, dernekleri kurulmayacak, Amerikalılara gohom çekilmeyecek, kahrolsun emperyalizm denilmeyecek, Türkiye'de 26 milyon özel sektör erbabı bulunduğu herkeş inancak, işçiyle işveren'in e'ele, yanak yanağa olduğu hayaline âmin denilecek öyle mi

Bu kafayla ülke yönetmeğe kalınlar sadece gülünç olmakla kalmaz, halkın kanına girmiş olur. Çağımız akıl çağıdır, üfürük çağı değil! Halkın okutulmamış, aydınlatılmamış, hâlâ ortaçağ karanlığında çirpınan aldatılmış çoğunluğunun desteğini iktidar için yeter ve sağlam teminat sanarak anayasa düzenini zorlamak, sorumsuzluğun sınırına dayanmak, aydın avına çıkıp, halkı biraz daha karanlığa itmeğe çalışmak, böylece emperyalizme kaldırım döşemek, ne kişilere, ne partilere, ne de onların iktidarlarına iyilik getirir. Apaçık görünmektedir ki, zaman, dünyanın her yerinde olduğu gibi, Türkiye'de de emekçi halktan yana işlemektedir. Bütün aydınlar susturulsa, bütün kitaplara yasak konulsa, toplum yine değişecek, emekçi halk yine güçlenecek, uyanacak ve iktidara ulaşacaktır. Bunu önlemeğe en halk düşmanı yönetimlerin, en ağır baskıların bile gücü yetmemiştir; bundan sonra hiç yetmeyecektir. Bir an için kabul edelim ki Anayasamız sosyalizme kapalıdır; peki, ya halk? Halk da mı sosyalizme kapalıdır? Ya halk diye bir gerçek kabul edilmiyor, ya da sosyalizmin ne olduğu bilinmiyor. Toprak ağasının bulunduğu yerde, sefalet içinde toprak işçisi vardır, beyler! Fabrikanın bulunduğu yerde, işçi kütlesi vardır, beyler! Bir kalemde yüzbinlerin kazanıldığı yerde, akşamdan sabaha ekmeği olmıyanlar vardır, beyler! İnsanoğlu en iyi yaşamak ister, emeğinin karşılığını almak ister, kendisine saygı duyulmasını ister. İyi yaşamıyan, emeğin karşılığı verilmeyen, insana saygı duyulmayan yerde homurtu başlar, beyler! Bunu ne baskı tedbirleri önler, ne cop, ne tüfek! Sermaye çevresiy'e din çevresini memnun etme amacını güden iktidarlara, yönetimlere faşizm denir, beyler! Usul usul, fısılsı fısılsı, aldata-oyalaya nereye gidiyoruz beyler?

Vurun anayasaya!

Sonucu göze aldımsa, vurun anayasaya!

Az Gelişmiş Ülkeler

Üzerine

Yanıltıcı Görüşler

Tanju ÜNER

Az gelişmiş ülkelerin geri kalmasının sebepleri burjuva ideologları tarafından genellikle üç bölümde ele alınıyor. Bu herbiri geniş bir teori niteliğinde olan görüşler kısaca şunlar :

- Az gelişmiş ülkelerdeki sefalet nüfusun çokluğundan, ya da nüfusun hızla artmasındandır.
- Durumlarının bu kadar kötü olması bu ülkelerdeki kapital eksikliğindedir.
- Bu ülkelerde işadamlığı kabiliyeti eksiktir.

Bu tezlere göre çıkan sonuç şu oluyor : Az gelişmiş ülkelerde nüfus denetimi sıkı bir şekilde uygulansa, A.B.D. ve diğer gelişmiş kapitalist ülkeler, bu ülkelerde yatırımlar yap-salar, tekeller rahatça hareket edebilme olanağını bulsalar fakirlik ortadan kalkardı. Bu gayet rahat ortaya atılmış, özellikle gelişmiş kapitalist ülkelerin az gelişmiş ülkelerin geri kalmasındaki suçlarını örtbas etmeğe çalışan teoriler gerçeklere uymamaktadır.

Afrika'nın bazı çok az gelişmiş, kabilelikten yeni kurtulmuş ülkelerinin dışında (ki buralarda orta sınıflar henüz teşekkül etmemiştir) Güney Amerika'da, Orta Doğu'da, geri kalan Afrika'da, Asya'nın güneyinde yeteri denli işadamları vardır. Bu işadamlarının hemen hepsinin temel özelliği sanayiyle ilgilenmemeleri, para borsası ve ticaretle uğ-

raşmalarındır. Öyleyse ortada görülen işadamları eksikliği değil, yalnızca sanayinin yokluğudur. Az gelişmiş ülkelerin işadamları tefecilikten, ticaretten, spekulasyondan, v.b. elde ettikleri rahat ve basit kazancı sanayide de elde edebilme olanağını görmemektedirler. Öyleyse az gelişmiş ülkelerde iş adamları eksikliği sefaleti doğurmaktadır varsayımı sorunu çözmekte yeni, yeni sorunlar atmaktadır ortaya. Az gelişmiş ülkelerin en önemli sorunu bu ülkelerin sanayileşmesinin neden bugüne değin tamamlanmadığıdır.

Az gelişmiş ülkelerde kapital birikimi için gerekli yeteneklerin olmadığı da yanıltıcıdır. Görünüşte az gelişmiş ülkelerde fabrikalar, limanlar, makineler, gemiler, otomobiller, v.b. eksiktir, ama neden bu eksiklikler zamanla ortadan kalkmasın. Soru budur, bu sorunun cevapları çeşitlidir :

● Gelişmiş kapitalist ülkeler eskiden beri az gelişmiş ülkelerde kurulması gerekli olan ağır sanayiye karşı çıkmışlardır.

● Az gelişmiş ülkelerdeki kapitalin büyük bir bölümü faiz, kazanç, imtiyaz hakkı (Royalties) şeklinde gelişmiş kapitalist ülkelere akmıştır.

● Az gelişmiş ülkelerde parazit bir yukarı sınıf yaratılmış ve bu sınıf lüks tüketime yönelmiştir.

● Geri kalan kapital toplumun üretici olmayan güçleri arasında paylaşılmaktadır (tefeciler, dini kurumlar, askeri bürokrasi, toprak ağaları kompradorlar)

Kapital birikimi yatırıma gidecek kapitalin olmamasından değil ülkenin içinde üretici olarak yatırılmamasından olmamaktadır. Az gelişmiş ülkelerin üretici kuvveti doğal olarak Avrupa'nın ve A.B.D.'nin çok altındadır, ama iktisatta asıl sorun o ülkede milli üretimin gelişime ayrılan miktarı sorunudur.

Gelişmiş kapitalist ülkelerde gelişme hızı uzun süreden beri yüzde 3 civarındadır. Bu duruma göre bu ülkelerde 100 milyar dolarlık milli ürün yüz yılda 19 kat artacaktır. Aynı nüfusta az gelişmiş bir ülke milli ürünü 10 kere daha da az olsa kalkınma hızını % 5 - 6 ya getirebilirse yüz yıl içinde gelişmiş kapitalist ülkeye yetişecek ve hatta onu geride bırakabilecektir. Yüz yılın sonunda az gelişmiş ülkenin milli ürünü 3400 milyar, buna karşı gelişmiş kapitalist ülkenin 1900 milyar olacaktır. Son yıllarda ki sosyalist ülkelerin gelişmesi (uzun süreli gelişme hızları: % 8) bize bu basit hesabın ne kadar doğru olduğunu gösteriyor.

Öyleyse az gelişmiş ülkelerde bugünün mutlak üretim rakamlarından çok yatırıma giden miktar önemlidir. Aşağıdaki rakamlarda da görüldüğü gibi az gelişmiş ülkelerde elde edilen kapitalin ancak çok küçük bir bölümü üretici yatırıma gitmektedir.

Malasyada 1947 yılında yatırım hissesi brüt milli ürünün % 10 uydular, halbuki yatırıma gidebilecek fazla milli ürünün % 33 üydü. Bu Filipin de (1948) % 25 in yalnızca 9'u, Seylan da (1950) % 30 un 10 uydular.

Peru da yabancı şirketler milli ürünün % 41'i kadar kapital kazancı elde ettiler (1947), Bu Meksika da (1940 - 1950) % 29 dan % 41'e çıktı.

Birleşmiş milletlerin hesaplarına göre az gelişmiş ülkelerin milli ürünlerinin % 10 - 15'i kazanç, faiz, imtiyaz hakkı şeklinde emperyalist ülkelere akmaktadır. Az gelişmiş ülkelerde kapital noksanlığından söz edilemez, kapital vardır, yalnızca o ülkelerin yararına kullanılmamaktadır.

Az gelişmiş ülkelerin nüfusunun çokluğunun bu ülkelerdeki sefaleti doğurduğu tezi de şüphe götürmemektedir. Nüfusun çokluğu sefaleti beraberinde getirseydi nüfusu son yüzyılda altı kat artmış olan A.B.D. dünyanın fakir ülkelerinden biri olurdu. Halbuki bilindiği gibi A.B.D. bugün dünyanın en zengin ülkesidir. Gerçekte nüfusun çokluğu ekonomik gelişme faktörlerinin en önemlilerinden biridir; böylece çeşitli bireyler, sanayi dalları, şehir ve köy arasında daha iyi bir iş bölümü rahatlıkla yapılabilir. Giderek inceltilmiş iş bölümü doğmaktadır, inceltilmiş iş bölümüyse yüksek üreticiliği beraberinde getirmektedir. Tüm bunlar doğal olarak herkes için yeteri denli iş yerinin olmasına bağlıdır. İşte burada az gelişmiş ülkelerin sorunu yatmaktadır.

BU ÜLKELERİN SORUNLARI

Gelişmiş kapitalist ülkeler yıllarca az gelişmiş ülkelerdeki sanayileşmeyi frenlemişler, o ülkelerin tüm toplum dokusunu kendilerine bağlı, bugünkü işlemeyen durumuna sokmuşlardır. Bunun içindir ki az gelişmiş ülkeler ellerindeki insan gücünü üretici olarak kullanamamaktadırlar.

Az gelişmiş ülkelerdeki nüfusun artmasıyla ilgili burjuva görüşleri şu şekilde gelişmektedir: Sağlık koşullarının gün geçtikçe iyileşmesi sonunda bu ülkelerde nüfus hızla artmaktadır, nüfusun artış yüzdesi üretim yüzdesine çoğunlukla ya eşit ya da çok az farklıdır. Bu durumda hiçbir gelişme olmamakta, yaşam düzeyi değişmemektedir. Öyleyse tek çıkış yolu nüfus artışını doğum kontrolü yoluyla sınırlamaktır.

Üretim ile nüfus artışı arasında bir yarışma olduğu doğrudur, yalnız topluma bu şekilde bir bakış yetersizdir. Toplum dokusu, politik

ve ekonomik bağımlılıklar, nüfusun ve üretimin karakteri ve yapısı bu konuda büyük rol oynamaktadır. Fazla nüfus sıklığının toplumları doğal olarak fakirleştireceği varsayımı doğru değildir. Belçika, Hollanda, İngiltere gibi nüfusun fazla sık olduğu ülkeler Hindistan, Filipin, Kongo gibi nüfusun o kadar sık olmadığı ülkelerden daha zengindir. Nüfusun sıklığı (merkezleşmesi) toplumları daha iyi toplumsal iş bölümüne götürmekte, toplumsal masrafları azaltmaktadır (kişi başına).

Az gelişmiş ülkelerde ekilecek toprak ve madenler de bol bol bulunmaktadır. Dudley Stamp'ın hesapladığına göre az gelişmiş ülkelerde ekilebilir toprakların ancak üçte birinden faydalanılabilmektedir, Afrika ve Güney Amerika'da geniş topraklar başıboş yatmaktadır. Toprak altı servetlerinde de durum aynıdır. Güney Amerika'da, Afrika'da, Asya'daki maden rezervlerine bir göz atmak kâfidir. Gelişmiş kapitalist ülkelerdeki az gelişmiş ülkelerin toprak altı servetleri yönünden fakir oldukları hakkındaki yaygın görüşler

gerçeklere uymamaktadır. Daha 1940 yılında Çin'in jeolojik olarak çok fakir bir ülke olduğu görüşü tüm Avrupa'ya egemendi, bu görüş Çin'de toprak araştırmalarının o süreye değin gerçekleşince yapılmamasından doğmuştu. Bugün Çin'in toprak altı zenginlikleri yönünden dünyanın en zengin ülkelerinde olduğu biliniyor.

Geri kalmış ülkelerde jeolojik araştırmalar daha başlama safhasındadır. Bu ülkelerde ne ekilebilecek toprakların ne de toprak altı zenginliklerinin yokluğu söz konusu olamaz, eksik olan yalnızca sanayidir.

DOĞUM DENETİMİ KAFİ Mİ?

Burjuva iktisatçıları nüfus çoğalmasının sorununu çok basit bir şekilde ele almaktadırlar. Nüfusun çoğalmasını üretim ile karşılaştırmakta, sonunda nüfus çoğalmasını doğum denetimi yoluyla sınırlamanın gerektiği kanısına varmaktadırlar. Toplum yaşamına bu denli müdahaleler ekonominin gelişmesine yardım etmemektedir. Bu gelişme yalnızca sanayileşmeyle olmaktadır ancak sanayi fakir ülkeleri zengin ülkelerden ayırmaktadır. Burjuva iktisatçılarının temel yanlışlarından biri de nüfusun artışını ekonomik gelişmenin tek taraflı bağlı olduğu bir değişken olarak kabullenmeleridir. Nüfus artışının ekonomiyi etkilediği doğrudur, ama ona yön veremez, tersine üretimin artışı nüfusun gelişmesine yön verir. Ekonomik gelişmesini tamamlayamamış ülkelerde doğum denetimini yapmak olanaksızdır. Ancak ekonomik ve kültürel belirli bir düzeye eristikten sonra doğum denetimi kendiliğinden uygulanabilmekte ve doğum yüzdesi düşmektedir.

Az gelişmiş ülkelerde yalnızca doğum denetimi'ne hiçbir sonuca varılamamaktadır. Toplumsal dokuyu avını kaldığı sürece böyle girişimler hiçbir fayda sağlamayacaktır. Emperyalizmin geniş egemenliği altındaki geri bırakılmış ülkeler bugün mantık dışı bir gelişmenin içine itilmişlerdir. Bu düzen milyonlarca insanı işsiz ve aç bırakmakta, gelişmelerini önlemektedir. Nüfus sorunu ancak bu düzenin değiştirilmesiyle yoluna girecektir yoksa düzenin dokusu değişmeden her türlü nüfus denetimi hiçbir sonuç vermiyecektir.

YAYINLAR

Avukat

ÖĞÜZ KURUCU

DEVLET PERSONEL

SENDİKALARI

VE İLGİLİ HÜKÜMLER

Fiyatı : 20 TL.

İsteme Adresi : Bayındır Sk. 12/3

Yenişehir - Ankara

**

Cemalettin Şenocak

YAYIM VE HABERLEŞME

Ankara, 1967

Fiyatı : 50 TL.

**

Cemal Süreya

Mülkiyeli Şairier (Antoloji)

Fiyatı : 5 TL.

(İsteme Adresi : P.K. 627 - Karaköy - İstanbul-

**

● Abdülhak Şinasi **HİSAR - BOĞAZIÇI MEHTAPLARI** : Bütün Eserleri, 3. Varlık Yayınları, 311 S. 6 lira

● Balzac : **GORIOT BABA** (Roman) Varlık Yayınları, 286 S. 6 lira

● Franz **KAFKA - DEĞİŞİM** (Roman) Varlık Yayınları, 80 S. 2 lira

● Dostoyevski **BİR YUFKA YÜREKLİ** (Hikâyeler) Varlık Yayınları, 77 S. 2 lira

● Haz. Cahit **ÖZTELLİ - KARACAOĞLAN** (Hayatı, Sanatı, Şiirleri), Varlık Yayınları, 112 S. 2 lira

Türkiyede İlköğretim Çıkmazı

Osman K. AKOL

Türkiye'de ilköğrenimin zorunlu kılınması isteği, 1702 de Sultan II. Mustafa tarafından Şeyhulislâm Feyzullah Efendiye verilen ferman'a başlar. Bunu Sultan II. Mahmut'un 1824 te İstanbul'da ve 1826 da illerde yayımladığı iki ferman izler. Rahmetli Faik Reşit Unat'ın «Türkiye Eğitim Sisteminin Gelişmesine Tarihî Bir Bakış» adlı kitabında belirttiğine göre, bu fermanlarda «Herkesin evlât'arını mürahik oluncaya kadar günde iki defa mektebe gönderip okutturması» ilân ve bunun dayanağı olarak da, öğrenim çağı içindeki çocukların esnaf tarafından çıraklığa alınması yasak edilmiştir.

İlk fermanın üzerinden 265, ikincilerin üzerinden 143 ve 141 yıl geçmiştir. Bu fermanlardan sonra ilköğrenim zorunluğu, 1913 te bir fermanla yürürlüğe konulan İlk Tedrisat Kanunu Muvakkati ile pekiştirilmiştir. 1961 e kadar 48 yıl yürürlükte kalan bu hüküm, 5.1.1961 gün ve 222 sayılı İlköğretim ve Eğitim Kanunu ile perçinlenmiştir.

İlköğrenim zorunluğu bugün, yürürlükteki kanunun 3. maddesiyle şöyle saptanmıştır : «Mecburi ilköğrenim, çocuğun altı yaşını bitirdiği yılın Eylül ayında başlar, 14 yaşını bitirip 15 yaşına girdiği yılın öğretim yılı sonunda biter.»

Başlangıcı üç yüzyıla yaklaşan bu çabanın 1965/66 öğretim yılı başındaki sonucu şudur :

Çizelge -1 deki rakamlardan üç büyük kentimizin, belediye sınırları içindeki çocuk nüfusu, 1965 sayımı so-

nuçları olarak, 1966 da Devlet İstatistik Enstitüsü tarafından yayımlanan 508 sayılı bültenin 32, 56 ve 80. sayfalarından alınmıştır. Aynı kentlerin belediye sınırları içindeki okullarında okuyan öğrenciler ise, Enstitünün geçici rakamlarından sağlanmıştır. Türkiye Rakamları Enstitüsü'nün yayımladığı 517 sayılı Eğitim Hareketleri adlı bültenin 11. sayfasında görülebilir.

Eğitim Hareketleri bülteni, 7 - 14 yaş nüfusunun 30 yıllık okullaşma gelişimini şöyle göstermektedir :
(Çizelge - 2)

İLKOKULDAN SONRAKİ ZORUNLU ÖĞRENİM

Türkiye'de ilköğretim çağı nüfusu 7 - 14 yaş çocuklarıdır. Oysa ilkokul süresi 5 yıldır. Buna bakarak Millî Eğitim Bakanlığı sorumluları, okullaşma sorununu daima 7 - 12 yaş çocuklarına göre hesaplamaktadırlar. Planlama bile bu yolda bir eğilimden kurtulamamaktadır. Bunun anlamı, küçük vatandaşları okutmaktan bilerek çakınıldığıdır. Böyle düşünenlere hak verecek çok sebepler ortaya sürülebilir.

Türkiye ilkokullarında öğrenim süresi 5 yıldır ama, kanun ilköğrenim zorunluğuna, ilkokulu bitirmekle son vermemektedir. 222 sayılı Kanunun 11. maddesi hükümete, «... öğrenimlerini yaşlılarıyla birlikte zamanında yapmamış çocuklara kısa yoldan ilköğrenim vermek, ... ilkokulu bitirmiş olup da henüz mecburi öğrenim çağında bulunan ve üst dereceli öğrenim kurumlarına gidemeyecek olan-

Bu çizelge-2 nin gösterdiği gelişme yavaşlığı üzücü olmaktan da öte, korkunçtur. İlköğretimde yıllık öğrenci artışı, nüfus artışını çok gerilerden izlemektedir. Çok yetersiz olsa da kıpırdanış, 1940 - 1950 ve 1960 - 1965 arasında olmuştur. Köy enstitüleri sisteminin uygulandığı dönemdeki yıllık artış, binde 19, 27 Mayıs Devriminden sonraki yıllarda binde 25 tir.

Bu durum karşısında varılacak yarığın çok ağırdır: Gelmiş geçmiş bütün hükümetler ilköğretim sorununa gerekli önemi vermemişlerdir. Halktan yana bir eğitim politikası izlememişlerdir. Bugün de durum aynıdır. Bu tutumla İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planının varmayı düşündüğü yüzde yüz gerçekleşme, 1971/72 öğretim yılında da, hiç kuşkunuz olmasın, bir hayal olarak kalacaktır.

ların genel bilgilerini artırmak ve kendilerine iş ve üretim hayatında faydalı olacak bilgi ve meharetleri kazandırmak» görevini vermiştir.

«Yetiştirici ve Tamamlayıcı Sınıflar ve Kurslar» diye adlandırılan bu öğrenim kuruluşları «Mecburi ilköğrenim kurumları» arasında sayılmıştır. Devletin açmak zorunda olduğu «Yetiştirici ve Tamamlayıcı Sınıflar ve Kurslar»a devam edecek olan ilkokul çıkışlı çocuklar yüzbinlerin üstündedir. Askerlik, ticaret, sanat, ziraat ve diğer meslek okullarının orta dereceli bölümleri kaldırılmış olduğundan, ilkokul çıkışlıları ancak ortaokullara, ilköğretmen ve imam-hatip okullarına gidebilmektedirler.

1964/65 öğretim yılında 443.696 çocuk ilkokulu bitirmiştir. Bunlardan binde 365'i ortaokullara, binde 12 si ilköğretmen ve binde 9'u imam-hatip okullarına yazılabilmişlerdir. O yıl

Çizelge - 1

Yer	7 - 14 yaş nüfusu			Öğrenci			%		
	Kız	Erkek	Toplam	Kız	Erkek	Toplam	K.	E.	T.
Ankara	70.116	79.109	149.225	50.732	56.673	107.405	72	72	72
İstanbul	122.587	137.642	260.229	88.091	98.584	186.675	72	72	72
İzmir	32.332	37.115	69.447	20.887	22.927	43.814	65	62	64
Türkiye	3.028.594	3.409.233	6.437.827	1.508.014	2.305.695	3.813.709	50	68	59

ilkokulu bitiren bu çocuklardan 212.104'ü hiç bir okula girememişlerdir. Oysa bu çocukların tümü, okulu bitirmiş olmakla beraber, ilköğrenim zorunluğundan çıkmış değillerdir. Millî Eğitim Bakanlığı işte bu çocukların eğitimine devam etmek üzere, yukarıda metnini verdiğimiz kanun hükmüne göre, Yetiştirici ve Tamamlayıcı Sınıflar ve Kurslar açacaktır. Bu kuruluşlarda, yaşitlarıyla birlikte ilköğrenimlerini yapamamış çocukları okutacaktır.

Oysa Bakanlık 6 yıldır bu görevini yapmamıştır. Ve yapamamaktadır. Bu görev yapmamak çok daha eskiden beri süregelenmiştir. Çünkü İlk Tedrisat Kanunu Muvakkatinde dahi bu Yetiştirici ve tamamlayıcı Sınıflar ve Kurslara benzer kuruluşlar vardı. Demek oluyor ki yarım yüzyıldan bu yana Türk çocuğu, kendi hükümetinden hakkı olan ilgiyi görmemektedir.

YANLIŞ BİR TUTUM

Türkiye'nin millî eğitim politikası, Köy Enstitüleri sistemi dışında, hiç bir zaman halktan yana bir kaygı ile yürütülmemiştir. Bu yüzdendir ki, ilkokulu bitirdikten sonra üst dereceli bir okula gidemiyen yüz binlerce Türk çocuğu kendi karanlık ve kara kaderleriyle baş başa bırakılmışlardır. Değil yalnız ilköğretim ve Eğitim Kanununun 6. ve 11. maddeleri, Anayasanın 50. maddesi bile bu çocuklara öğrenim eşitliğini, öğrenim adaletini sağlamamıştır ve sağlamamaktadır. Çünkü, Yasama meclislerinde sorumluluk alan milletvekilleri ve senatörlerin hemen tümü, halktan yana bir kaygı taşımamaktadırlar.

Sorumluluğun ve bundan doğan suçun büyüğü, bir Anayasa müessesesi olan Devlet Plânlama örgütünüdür. Bu örgüt, bu konuda, bir buçuk yüzyıl önce Sultan II. Mahmut tarafından yayınlanan fermanndan dahi geri düşmüştür.

İkinci Beş Yıllık Kalkınma Plânı, «İktisadi gelişme belirli sayıda ve nitelikte insan gücü talebetmekte, öte yandan bütün yurttaşların çeşitli eğitim kademelerinden yararlanma isteği ve bu yolda toplumun tercihleri bulunmaktadır.» dediği halde, yukarıda metnini verdiğimiz ilköğretim ve Eğitim Kanununun 11. mad-

Sayım yılları	%					
	Kız	Artış	Erkek	Artış	Toplam	Artış
1935	16	—	28	—	23	—
1940	17	1	31	3	24	1
1945	25	8	39	8	32	8
1950	34	9	50	11	43	11
1955	37	3	53	3	46	3
1960	37	0	56	3	47	1
1965	50	13	68	12	59	12

desindeki ekonomik görüşü ve tercihi umursamamıştır.

Daha da anlaşılabilir bir yönü var bu davranışın : Plân ilköğretim ve Eğitim Kanununun 6. maddesinde isteğe bağlı sayılan okul öncesi eğitimi ele almakla büyük bir haksızlık yapmıştır. Plân, «1968-1972 döneminde... bağımsız anaokulları ve ilkokullara bağlı ana sınıfları kurularak geliştirilecektir. Bütün kız enstitülerinde... çocuk yuvaları açılacaktır.» diyor. Bu güzel. Ama bu kurumlar isteğe bağlıdır ve olanaklar elverdiği zaman Devlet, Özel İdare ve Belediyelerle özel girişim tarafından ele alınacaktır. Oysa ilkokulu bitirdiği halde zorunlu öğrenim çağından çıkmayan ve daha üst dereceli bir okula da gidemiyen çocuklar için Yetiştirici ve Tamamlayıcı Sınıflar ve Kurslar açılması Devlete kanunla verilmiş bir görevdir.

Eğitim politikasının ana hatları arasında «İktisadi gelişmenin gerektirdiği insan gücünü yetiştirmek» amacını ele alan Plânın, böyle bir yola sapması, kendi kendisiyle gelişmesi demektir. 1913 te yürürlüğe giren Tedrisatı İptidaiye Kanunu Muvakkatinin 6. maddesinde bile «Mekâtibi

iptidaiyenin 3 devresini itmam eden çocuklara hırfet öğretmek ve sanayi tezgâhlarında, fabrikalarda istihdamda idat eylemek üzere... ihtirah mektepleri» açılması öngörüldüğü halde, 1967 Türkiyesinde, memleketi kalkındırma sorumluluğunu üzerine almış bulunan iktisatçı plân uzmanlarının kendi kendileriyle bu gelişmeye düşmeleri gülünç bir skandaldır.

SONUÇ

Bir Anayasa müessesesi olan Devlet Plânlama örgütünün, kanunun verdiği bir hakkı küçük vatandaşların elinden almasına göz yumulamaz. İsteğe bağlı olan okul öncesi eğitiminin zorunlu olan Yetiştirici ve Tamamlayıcı Sınıflar ve Kursların önüne geçirilmesi açık bir kanunsuzluktur. 1961 den bu yana değil, taa 1913 ten bu yana, 54 yıldır uygulanmayan bu kanun hükmünün, daha 5 yıl uytulmasına katlanılmamalıdır.

Ek bir kararla bunun düzeltilmesini istemek, iki yüz binin üstünde Türk çocuğu için bir haktır. Bu hakkın verilmesini geciktirecek olan kişilerin gece uykularını rahat uyumamaları gerekir.

Prof. Dr. Cahit Talas

SOSYAL POLİTİKA

BİRİNCİ KİTAP

SOSYAL POLİTİKAYA GİRİŞ

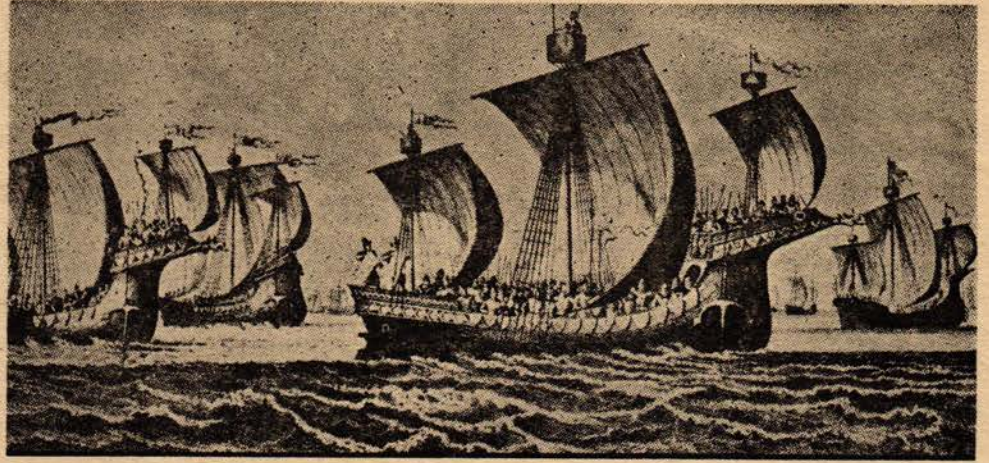
VE

TARİHSEL GELİŞİM

Dağıtım Yeri: Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayın Memurluğu

AMERİKAN İRKÇİLİĞİNİN KÖKLERİ

BUGÜNÜN ZENCİ PROBLEMİNİ DE BU TARİHSEL AÇIDAN DEĞERLENDİRMEK; ZENCİ PROBLEMİNİ SADECE ZENCİ SORUNU OLARAK DEĞİL, AMERİKAN TOPLUMUNDA «FARKLI OLARAK DEĞERLENDİRMEK GEREKİR.

şı tabii bir tikslenme olduğunu» İleri sürdüğünü «bu meselede ne yapmak gerektiğini bilemediğini» ifade ettiğini, önceleri, «bütün zencileri Liberya'ya atmak» istediğini, bunun mümkün olamayacağını anlayınca da bir ara «siyahların - zamanla - beyazlarla karışmalarını düşündüğünü», İç Savaş'tan sonra ise, «Tabiatın iki ırk arasına, birlikte yaşamlarını önleyen, bir uçurum koyduğunu» söylediğini, «Birliğin korunması için birlik meselesinin yanında ırk ayrımı meselesinin arkada kaldığını» kabul ettiğini çoklarımız okumamışızdır bile...

Arada - bir gazetelerimizde çıkan haberler bu yüzden şaşırtmaktadır bizi... Oysa bütün bunlar Amerikan sosyal tarihi içinde temel meselelerdir; kökleri kuruluş günlerine giden sosyal kurumlarla ilgilidirler. Zencilerin, Kızılderililerin bu tarih içindeki yeri kapanmamıştır. Daha sonraları bu aynı tarih içinde Filipinliler ve Latin Amerikan halkları yer almıştır. Şimdi ise, burada veya burada, sayısız halklar yer almaktadır bu tarih içinde.

Zenciler ve Kızılderililerle başlayan Amerikan sosyal tarihini, William Allen White, Albert J. Beveridge ve David Star Jourdan gibi «pasivist» veya «liberal - hümanist» diye tanıyan Amerikan düşünür ve politikacıları tarafından geliştirilen, «Anglo - Sakson'ların bu en temiz dalının Dünya'ya çeki düzen vermek için Tanrının kendisi tarafından görevlendirilmiş bir ırk olduğunu», savunan teorilerin de anlaşılmasına yarayacaktır.

İRKÇİLİK NASIL BAŞLADI ?...

Amerikan sosyal tarihinde ırkçılığın özel bir önemi vardır. Gerçi ırkçı düşünce bazan çok acı ve komik savunucuların eline de geçmiştir; ama bunu Amerikan şartlarında çok ustahça bile ihtiyaç duymadan etkenlikle yapan başkanlar çoğunluktur. Bize basit ve iptidai bir ırkçılık gibi gelebilecek olan Amerikan ırkçı-

lığı kendi özel şartlarından yararlanarak bir yandan fazla şamata koparmadan iş yapmasını bilmiş; diğer yandan beyaz azınlığın kısa zamanda serpillip gelişmesini sağlayarak, beyaz halkın bu ırkçılık temeline dayanan gelişmeyi desteklemeye gönüllü olmasını bir şart hâline getirmiştir.

Bugün bile Amerikan halk oyu üzerinde yapılan sayısız araştırmalar, beyazların kapısındaki Zenci stereotype'inin «tembel, müziksever, pis kokulu, pasif, hayat koşullarını iyileştirmek istemeyecek kadar uyusuk» diye tanımlandığını göstermektedir.

Amerikan sosyal bilimcilerinin çoğu, hâlâ bu görüşleri paylaşmaktadır. Bunlara göre zenci, baskıya karşı koyma ihtiyacı duymayacak kadar tuhaf bir insan türüdür. Oysa Chicago üniversitesinden tarihçi Prof. Bluestone! şöyle demektedir:

«Bu çeşit bir görüş, zenci insan değildir, demektir. Çünkü; bir canlı türü olarak insanın —insanlaşması— ancak baskıya karşı koyma bilinci kazanabilmesi ile mümkündür.»

Şimdi bize boş bir iddia gibi gelen bu sözlerin aslında bir zamanlar, pratikte büyük önemi vardı. Yakın geçmişe kadar Kuzeyli Beyazlar, «Zenciler olmasa Güney'deki Beyazlar nasıl yaşarlardı?» diye düşünürlerdi. Ama daha - daha eskilere kadar gidecek olursak, bırakın Kuzeyli Beyazları, Güney'deki beyaz çoğunluğunun bile bir zamanlar Zenci meselesinde çok daha «insanca» düşünebildiğini görmekteyiz.

Bu «çok eski zamanlarda» Zenci köleliği ile toprak temerküzü aynı paralelde idi. Güney'de kölesi çok olanlar topraklarını genişletiyorlar, mahalli nüfuslarını arttırabiliyorlar; bu ise beyaz çoğunluk için bir endişe kaynağı oluyordu.

Amerikan toplumunun sosyal tarihi bizde az bilinen bir konudur. Oysa gerek Amerika'daki olayları gerekse ABD. nin dünyanın çeşitli ülkelerinde giriştiği bazı işleri anlamak için bu konu önemlidir. Örneğin, bugüne kadar süregelen Zenci sorununu aşırı bir grubun sebep olduğu mesele sayarız çoğunlukla. Bunun sebebi biraz da, Amerikan tarihinin ünlü demokratlarından Thomas Jefferson'un, «Notes on the State of Virginia» adlı eserinde «Zenciler, sevgi yetenekleri düşük, Öklid teorilerini kavrayıp anlamaktan âciz... nahoş kokan insanlardır» dediğini öğrenmemiş olmamızdır.

Zenci konusunda İç Savaş'a kadar varan ve bu konuda kendine özgü bir iyiniyetlilik taşıyan Abraham Lincoln'un dahi, daha senatör adayı iken Stephen A. Douglas adlı politikacı ile tartışmalarında.» hemen bütün beyazların kafalarında siyah ve beyaz ırkların karışımına kar-

Bu konu için, W. B. Hesseltine'in «Some New Aspects of the Pro-Slavery Argument» başlıklı yazısında (Journal of Negro History, XXI, January, 1936) enteresan bilgiler, vardır. Bu araştırmadan öğreniyoruz ki; mesela 1827 yılında, Amerika'da bu yüzden 130 tane dernek kurulmuştu ve bunların 106 tanesi Güney eyaletlerin de bulunuyordu.

Ama zamanla şartlar değiştikçe değişecek; Prof. Bluestone'in deyişiyle «İrkçılık tutkusuna kısa bir zaman süresinde kapılan Alman halkının aksine, Amerikan halkı ısına - ısına tam üç yüz yıllık bir zaman dilimi içinde «İrkçılık düşüncelerini benimseyecekti.

Bugünün Zenci problemini de bu tarihsel açıdan değerlendirmek; Zenci problemini sadece zenci sorunu olarak değil, Amerikan toplumunda «farklı olanların problemi» olarak değerlendirmek gerekir.

KURULUŞ «GENOCIDE» İLE BAŞLAYINCA...

Kıt'anın kuzeyine gelenler, Zenciler yokken bile, «farklılar meselesi» ile karşılaşmışlardı. O ilk günlerin zencisi ise, Kızılderililerdi. Prof. Francis Parkman, ünlü eseri, «The Conspiracy of Pontiac» da şöyle yazıyor:

«Kuzey Amerikaya gelen beyazlar bir süre sonra yerli Kızılderililere battaniye dağıtmışlardı. Fakat, beyazlardan battaniye alan kabileler çok geçmeden çeşitli hastalıklara tutuluyor ve telef oluyorlardı. Battaniyelere çeşitli «epidemic» hastalıkların germ'leri bulaştırılmıştı...

Demokratik yönetimleri ile, yerleşik hayatları ve yazılı dilleri ile oldukça yüksek bir uygarlık düzeyine erişmiş olan Cherokee'ler buna benzer bir zihniyetle, «zincirlere vurularak» Georgia eyaletinden sürüldüler.

California eyaletinde ise Kızılderili katliamı defalarca olmuştur. Richard Morris'in «Amerikan Tarihi Ansiklopesi»ne göre, sadece 1849 - 1852 yıllarında burada 50 bin Kızılderili katledilmiştir. (Harper, 1953; sh. 171).

Anthropolojist A. L. Kroeber'e ise, 1770 - 1910 yıllarında California'daki Kızılderili nüfusu 133 binden 15.850 ye düşürülmüştür!

SUBAYLARIN «KATİL» HATIRATI VE ORDU EMİRNAMELERİ...

Kızılderili katliamı Abraham Lincoln zamanında da durmamıştır. Harekâta katılanlardan Binbaşı James D. Connor'un o sıralarda tuttuğu notlara göre, — keza Binbaşı Cramer'in hatıratı da bunları doğruluyor — New Mexico Gönüllüler Birliği, 1864 yılında Colorado'daki Cheyenne'leri kitle halinde kılıçtan geçirmiştir.

New Mexico Amerikan Birlikleri Komutanı General James H. Carleton'ın 3 Ağustos 1863 tarihli emirnamesi ise, Apache'lerle Navajo'ların kitle halinde öldürülmelerini bildiriyordu.

«Yaralı Diz Savaşı» sonunda da, Alman SS'lerinin metodlarını andırır metodlarla, Sioux kabilesinin kadın ve çocukları dahi hendek kıyılarına dizilip kurşunlanmışlardır.

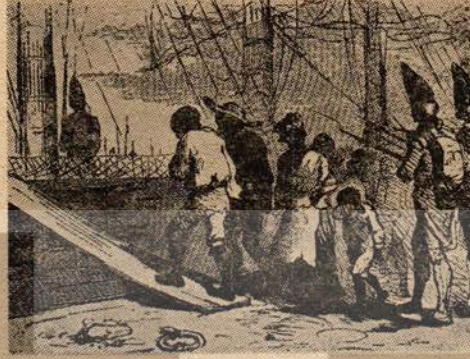
Bu metodlarla, 1880 yılında, tüm eyaletlerde kalan Kızılderililer toplamı 244 bine indirilmişti.

Çok geçmeden yeni bir politika izlemeye başlandı ve bir ırkın açıkça tamamen katlinin zorluğu karşısında başka tedbirler de alınmaya başlandı. 1877 de «Doğal Zenginliklerin Korunması Kanunu» ile yıl içinde 17 milyon arkkık Kızılderili toprağı işgal edildi.

ZENCİ - KIZILDERİLİ KADER BİRLİĞİ

Ama yüzyılım bitimine yakın bile, «Kızılderili İşleri Komisyonu Başkanı Francis A. Walker şöyle diyordu :

«Kızılderililerle bizler arasında gerçek savaşlarda, iki millet arasında yapılan savaşlarda uygulanan kurallar uygulanamaz. Bu kurallara uygun antlaşmalar aktedilemez. Yerlilere ulusal onur hakkı tananamaz...»

Bunlar olurken, Zenciler de yeni toplumda yerlerini — beyazların verdikleri biçimde — almaya başlamışlardı. Giderek, bu iki«farklı» insan türünün bir kader birliği içine girdiğini görürüz. Kölelikten kaçan Zenciler, büyük çiftliklerden, pamuk tarlalarından sıvışıp soluğu Kızılderili kabilelerinde almaya başlamışlardı. Ardından Beyaz Amerikalılar gelirdi... Birçok Kızılderili kabile — beyazların milli onur hakkı tanımamalarına rağmen — bu siyah kâleleri savunmak için telef olmayı göze alacak kadar mert davramıyorlardı.

Bu Zenci - Kızılderili kader birliği en çok Başkan Andrew Jackson'un elinden çekmiş; bu başkan özellikle Florida taraflarında görülen Zenci - Kızılderili birliğini önlemek için buralara ordu peşine ordu düzenlemekle tanınmıştır.

1787 ANAYASASI, «ZENCİ 3/5 İNSANDIR» DERDİ.

Zencilerin yeni kıt'aya gelişleri köle olmak içindir. Beyazın mülkiyetinde bir «meta» statüsündeydiler. Satılan toprakla devredilen çiftlik hayvanları veya âletleri gibiydiler.

1787 Amerikan Anayasasının, federe devletlerin başkente yollayacakları temsilci sayılarını ve merkeze ödeyecekleri ver-

gi miktarlarını tespit etmek için koyduğu hüküm şöyleydi:

«Federal Amerikan Devletine üye olan devletlerin temsilci sayısı ile ödeyecekleri vergiler, her eyaletteki beyazların — teker teker — bir tam sayı olarak, renklerinin ise beşte üç sayı olarak hesaplanmaları ile bulunacak toplam sayılara göre tespit edilir. Kızılderililer bu hesaplama katılmırlar. Zenci köleler de, beyazın iktisadi görünüşü hesaplamak için hesaba katılmıyorlardı...

Bu konuda Prof. C. V. Doren'in «The Story of the Making and Ratifying of the Constitution of the U.S.» adlı eserinde sayısız örnekler bulunabilir. (New York, Viking, 1943; sh. 298'lerden)

Amerikan toplumunda kölelik ekonomik gelişme için gerekli bir unsur oldukça, köleliğe karşı ilk zamanlarda duyulan o ilk günlerin kırgınlığı kalmamaya başlamıştır. Nitekim, 1857 yılında Amerikan Federal Yüksek Mahkemesi Başyargı-cı kölelerin hiçbir zaman tam olarak azad edilmeyeceklerini bildiren şu kararı imzalamıştır :

«Zenciler, aşağı ve bayağılaşmış bir yaratık türüdürler. Sahipleri tarafından azad bile edilseler eski efendilerinin hukuken kölesi olarak kalacaklar... üstün ve egemen ırk (aynen : dominant race) tarafından güdüleceklerdir.»

Yüksek Mahkemenin bu kararı, zenciye vurulan ikinci bir kölelik damgasından çok, Amerikan toplumunun köleliği artık sosyal bir müessese olarak kabullünün resmi ve hemde hukuken en yüksek bir yerden alınmış belgesi oluyordu. Kuruluş yıllarının ilk köle sahiplerine kızanlar artık yoktu. O kadar ki köleliğin kaldırılmasını isteyen «abolitionists» grubu bile hükümete geldiği zaman farklı hareket edemiyordu.

Bozuk bir sosyal yapıdan sessizce yararlanan bazı «iyiniyetli» «liberaler» ise, «kölelik düzeninin Zencilere bir çeşit teminat sağladığını» bile ileri sürüyorlardı. Bunlar, «Eğer kötü emsâller varsa, sebebi, bazı köle sahiplerinin kişisel kötülükleridir. Sistem aslında yararlıdır» diyorlardı.

Amerikan tarihinde nedense böyle «iyi» insanlar çoktur. Bunlardan birisi de ünlü Stanford Üniversitesinin kurucusu, eski California valisi Leland Stanford'du. Central Pasific Demiryolunun yapımında ucuz emek için Çin'den insan getiren bu vali, Çinlileri köle statüsünde ikâmete mecbur eden kanunları ile ün salmıştır! O vakitler demiryolu, zaman; zaman ise para demektir. Bu yüzden demiryolu uğruna çok Çinli hayatını kaybetti. Yüzlerce kilometrelik demiryolu bittiğinde ise, California eyalet başkentinde Mr. Stangovd'un himayelerinde yapılan törenlere tek bir Çinli alınmadı. Bu konuda birşeyler okumak isteyenler Prof. Alexton'un «High Sierra Dağlarındaki Kanton» adlı incelemesine bir göz atınlar. (Pasific Historical Review, XXXV, May 1966; sh. 141-152)

DIŞ DÜNYAYA YÖNELME DÖNEMİ

Bu şartlara uygun olarak gelişen Amerikan toplumu, 20 nci yüzyılın başlarına doğru dışarlara bakmaya başlamıştı. Prof. John Fairbank'ın ünlü kitabı «Amerika ve Çin» de nefis bir şekilde ve örneklerle anlatıldığı gibi, ilk göz dikilen yer Çin oluyordu. Amerika, Lâtin Amerika'dan sonra Dünya'nın hiçbir yerine değil, Çin şehirlerini denizden bombardıman eden İngiliz İmparatorluğunun ardından, arabuluculuk yapar gibi görünen «iyiniyetli» bir Amerika, gelmiş ve her saldırıdan sonra İngiltere'nin kopardığı ekonomik ve hukuki imtiyazların aynısını almaktan geri kalmamıştır.»

Çin'le birlikte Uzak Asya'nın diğer yerlerinde de Amerikan gözü vardı. Filipinler de olanlar bunun çok dramatik bir örneğidir. İspanyollara karşı Filipinler bağımsızlık savaşına giriştikleri zaman Amerika tarafından desteklendiler bir süre. Emelio Aguinaldo'nun önderliğinde bağımsızlığı gerçekleştiren Milliyetçi Filipinliler daha sonra Amerikaya karşı direndiklerinde Amerikan askerleri bu ilk milliyetçileri üç yıl içinde eritti. Üç yıl içinde onbinlerce Milliyetçi öldürüldü.

Filin örneği de, Amerika Kıt'ası dışında Asya'ya çıkışta, Amerika Birleşik Devletlerinin yaptığı ilk iştir. Bugün bunun benzerleri birçok ülkede çok daha zekice yapılmakta, milliyetçi hareketler — antropolojist Malinowsky'nin geliştirdiği ve Britanya İmparatorluğuna tavsiye ettiği politikaya uygun olarak — bizzat o ülkedeki bazı gruplara ezdirilmektedir: Malinowsky şöyle demişti :

«Sömürgelerin dolaysız yoldan idaresi, maliyetce yüksek, üstelik emin olmayan bir yoldur. Dolaylı yollardan sömürge yönetimi ise yerli halkta tepki yaratmayacak emin bir metottür.»

Ama Filipinler çok uzun bir süre dolaysız yoldan idare edildi, AND tarafından.

Amerikan aydınları ise bu işlere seyirci kalmışlar, içerde yapılanların verdiği alışkanlıkla, Filipinler'de olanlardan fazlasıyla müteessir olmamışlardı. Bunlara göre Asyalılar da, zenci, kızılderi, Meksikalı ve Lâtin Amerikalılar gibi «farklılar» arasında yer alıyorlardı. Örnek olarak ünlü Amerikan şairi Rudyard Kipling ünlü şiirinde şöyle demişti.

«.....

Ve beklemek, ağır yükler altında
Çırpınan bir halk ve vahşet
Yaka - paça tutulmuş muzdarip in-
sanın senin
Yarı - çocuk, yarı - iblis.»

Kipling'in bu şiiri bugünkü Amerikan ilkokul çocuklarının ezberledikleri bir şiirdir. Ama hiçbirinin 1899'da Filipinler'de yapılanlar için yazıldığını bilmez ! Rudyard Kipling bir şairdi ve yerli hürriyet mücadelesini boğan bir Amerika'ya karşılık Filipinlileri» yarı - çocuk, yarı - iblis» olarak göstermekteydi ! Çünkü Şairliği Amerikalılığı aşamıyordu.

ABD, YERLİ YÖNETİCİLERİ NASIL GÖRÜYOR ?

Dolaylı yönetim sonunda kabul edildi. Bu arada Filipinler, İspanya'ya karşı kazanılan bağımsızlık savaşından sonra elli yıl Amerika'nın tam ve açık işgali altında kalmıştı. Bu süre içinde çeşitli Amerikan devlet adamı ve entellektüel Malinowsky'nin fikirlerine benzer düşünceleri biraz da Filipin macaraları sayesinde geliştirmişlerdir. «Filipin tarzı yönetim» sözü boş bir laf değil, öğretici bir yakın tarih olaydır.

ŞİMDİ ABD'nin Güney Vietnam'da «extraordinary» büyük elçisi olan Henry Cabot Lodge'un daha 1931 yılında «Harper's Magazine» de tefrika halinde çıkan ve Filipinlerle ilgili yazısı çok ilginçtir. New England'in zengin ailelerinden gelen Henry Cabot Lodge otuz - kırk yıl önce bile Uzak Asya uzmanı olmak için kapsayan bir aydındır. Nitekim şimdi General Ky'nin Güney Vietnam'daki kukla bir hükümetine akıl hocalığı yapacak kadar Asya uzmanı olmuştur !

H. C. Lodge'un ibret verici yazısında şöyle deniliyor :

«Filipin burjuvaları yarı - yerlidirler... İdaresi kolay, saf insanlardır. Beyaz ırkın altında, ama yerli halkın üstünde insanlardır... Bu yüzden, Filipinlerde direkt yönetimize son verdikten sonra, bu ara - insanlar eliyle de yönetimimizi sürdürebiliriz. Bunun için ise ara - insanların yöneticiliğine lafta kalan — «lip service» diye yazıyor — bir saygı göstermemiz bile yeterlidir.» Şimdi Vietnam'da «barış - demokrasi için gayret gösteren bu Mr. Lodge 1931 de yazdığı bu yazısında ayrıca «ara - insanların dışarda eğitilmeden bir

şeye yaramayacaklarına» da dikkati çekiyordu. Mr. Lodge, gençlikle dolu o romantik çağında birçok Amerikan politikacı gibi «ırkçı» düşünceler taşıyor ve bu yüzden de çareyi şöyle gösteriyordu :

«Filipinde Hükümet Filipinlileştirildikten sonra yapılması gereken ilk iş, müstakbel yerli idarecileri yetiştirmek için burjuva çocuklarını alıp Almanyaya götürmek, eğitmek; Tötonik karakter almalarını sağlamaktır.»

Bu Amerikan resmi görüşünün çıplak şekli. Kızılderi, Zenci, katolik ve emperyalist devlet olma devirlerinde ortak bir temel olduğunu göstermektedir. Bugün de bir millete sözde hürriyet tanıyıp, o milleti bizzat H. C. Lodge'un dediği gibi milletinden farklılaştırılmış bir yerli azınlığa, yani. «idaresi kolay ve saf» burjuva azınlığına idare ettirmekten şimdi «komünistlikle» de suçlamaktadır !

Bu yolla Amerikan halk oyu da hazırlanmakta; hükümetinin Vietnamda açtığı yüz karası bir savaşı safca destekleyecek kadar aldatılmaktadır. Örneğin Türkiye'de bu yıl yapılan CHP Genel Sekreterlik seçimlerini Ecevit'in kazanması bile ertesi günkü, Amerikan basınında «Türkiye'de ana muhalefet partisi aşırı sol eğilimli hizbin eline geçmiştir» diye duyurulmuştur.

Aynı günlerde ise Yunanistan'daki Kral aleyhtarları ve ilericiler hakkında hergün bir yığın kasıtlı haberler verilmiş, az sonra da «Demokrasi aşığı, sessiz ve darbe aleyhtarı Kral'ın üzüntülerine rağmen askerlerin darbe yaptığı» haberi verilmiştir. Böylece Amerikan halk oyu günlerce Yunanistanda neler olup bittiğini tarafsız bir basından izleyebildiğini sanmış, hürriyet içinde bir toplumda yaşadığına şükretmiş, bu arada da Amerikan hükümeti Yunanistan'a karşı politikasını kazasız - belâsız, halk oyunu hiç uyandırmadan tezgâhlayabilmiştir.

Vietnam'da «komünistler»; Yunanistan'da «komünist sempatizani Merkez Partisi»; Çin'de «Dünya ihtilâli isteyen Maocular» diye - diye Amerikan halk oyunu mum gibi şekillendirmesini bilenlerin gerçek amaçları ancak olaylardan anlaşılabilir.

Örneğin, bugün Castro olduğu için tartışması bile tabu ilân edilen Kûba'da Amerika'nın 1896 yılında açtığı savaşa ne denilebilir 1896 yılında Amerika'ya karşı bir köylü hareketi kurmaya çalışan General Valeriano'nun açtığı gerilla savaşını Amerika'nın nasıl bastırıldığı Prof. H. Wayne Morgan'ın «America's Road to Empire» adlı kitabında (J. Wiley Sons, 1965, sh. 6 - 8) anlatılmaktadır. «Amerikanın Kûba'da komünist, sosyalist veya şu - bu bulunmayan 1896 larda yaptıkları; Kûba'daki köylü hareketini boğmak için kurduğu «temerküz kampları» bugün Vietnamda yaptıklarının benzeridir» diyor Prof. Bluestone de...

Olaylara bakınca, insanın, «Amerikanın derdi sadece komünizm değil !» diyeceği geliyor...

Reform Niçin Gerekli

Cahit TALAS

Eski bir sigorta tekniğine ve zamanını yaşamış olan bir anlayışa göre kurulmuş olan bugünkü sosyal sigorta sistemimiz bir çok yönlerden ele alınmaya ve bir reforma tabi tutulmaya muhtaçtır. Burada da Anayasanın getirmiş olduğu yeni felsefeye ve modern Devletin görevleri anlayışına uymak için tutuculuktan, statukoculuktan kurtulmamız gerekmektedir. Fakat bu sonuca ulaşabilmemiz için önce memleketimizde de bazı hususların bilinmesi ve anlaşılmasına ihtiyaç var. Bu kez, gerek Birinci, gerekse İkinci plânda belirdiği gibi sosyal güvenlik genişletilmiş bir sosyal sigorta yahut mevcut sosyal sigorta rejimlerine nazaran derece farkı gösteren bir sistem değildir. Sosyal sigortalarda sosyal güvenlik arasında bir mahiyet farkı olduğuna yukarıda değinmiştik.

Binaenaleyh Devletin bu alandaki görevi, geleneksel çemberinin dışına çıkmaya çalışmaktadır. Kendisinin ve kendisi adına işverenin mecburî tasarrufu ile ekonomsal yönden bugünü ve geleceğini teminat altına almaya çalışan insana karşı tüm toplumun ve özellikle kapitalist sistemlerde millî gelirden yüksek paylar alanların bir görevleri bulunduğu anlayışına ulaşmak gerekmektedir. İşte Devlet bu yoldan sosyal niteliğini kazanır ve herkesin insan haysiyetine yaraşır bir yaşama seviyesi elde edebileceği ekonomsal ve sosyal ortamı kurmaya çalışır. Reform önce buradan başlamalıdır. Devleti bu anlayışa götürececek bir düşünce değişikliği vukua gelebilirse teknik alanlarda ve metodlardaki reformların yapılması nisbeten kolaylaşır. Sonra bilinmelidirki sosyal güvenlik sistemleri toplumun ekonomsal ve sosyal değişmelerinde ve gelişmelerinde önemli bir rol oynar. O hem tarımsal ve geleneksel toplumdaki modern sınıf topluma geçiş ifade eder hem de bu geçiş yardımcı olur.

Düşüncelerde böyle bir reforma ulaştıktan sonra sosyal güvenliğe doğru geçiş başlayabilir. Mademki sosyal güvenliğin temel bir niteliği genelliktir, buna ulaşmada ilk adım,

kesim ve çalışma alanına bakılmaksızın esnaf ve kendi hesabına çalışan işçiler dahil, emeğini satarak geçinen herkesin ekonomsal bugünü ve yarını teminat altına alınmalıdır. Bu ilk adımdır. Bu amaca ulaşmak için Batının geçirmiş olduğu klâsik aşamaları denemeğe sebep yoktur. Fakir halkın yaşama seviyesini yükselten her çaba ekonominin gelişmesine hizmet eder. Binaenaleyh, her sosyal güvenlik sistemi ekonomsal gelişmeğe yük değil yardımcıdır. İkinci Beş Yıllık Plân bu alanda yalnız, bir kaç cesaretsiz tedbir öngörmüş bulunuyor. Kaldığı birinci plân döneminde olduğu gibi ikinci plân döneminde de öngörülmesi olan tedbirlerin gerçekleşmesi fevkalâde şüphelidir. O halde ikinci plân dönemi içinde bu yönden sosyal sigortalardan sosyal güvenliğe geçiş söz konusu olmamaktadır.

Sosyal güvenlik sistemlerinin genellik niteliğini kazanabilmeleri, dayandıkları finansman esasına da sıkı bir biçimde bağlıdır. Sosyal güvenliğin sisteminin finansmanı şimdi geleneksel yahut klâsik finansman esasından gittikçe ayrılmaktadır. Mademki sosyal güvenlik sistemlerine millî gelirin bir kısmının yeniden dağıtım fonksiyonu verilmekte ve bu yoldan gelen dağıtım adaletine daha fazla yaklaşılmaya çalışılmaktadır. Devlet burada müdahale etmekten ve sorumluluk yüklenmekten kaçınmaz. Binaenaleyh Devletin finansmana katılması, milli gelirin daha adil dağılımını sağlamanın gerekli şartlarından biridir. Esasında sosyal güvenlik düşüncesinin millî ölçüde örgütlenmiş bir dayanışma yönünde gelişimi ile Devletin, toplumun üyelerinin refahını sağlamak hususundaki sorumluluğunun gelişimi arasında derin bir yakınlık vardır. İşte bu yakınlık, sosyal güvenliğin sisteminin finansmanında Devlete önemli bir rol vermiştir. Devletin sosyal güvenliğin finansmanına katılması gittikçe büyümektedir.

Genel olarak milli gelirin dağılımının adil olarak oluşmadığı az gelişmiş ülkelerde, şayet Devlet bu ada-

letsizliği gidermek niyetinde ve toplumun muhtelif sınıfları arasında bir dayanışmanın faydasına inanmakta ise, sosyal güvenliğin finansmanında sorumluluk yüklenmekten kaçınmamalıdır. Böyle olduğu takdirde sosyal güvenlik sosyal adaleti sağlamanın etkili bir aracı haline gelebilir.

Türkiye'deki sosyal sigortalar henüz bu gelişim içine girememişlerdir. Sosyal sigortalarımız eski ticarî sigorta tekniğine dayanan finansman usulüne devam ettikçe sosyal güvenlik sistemine ulaşamaz. İkinci Beş Yıllık Plân bu konuda bazı cesaretsiz adımlar atmış bulunuyor. Filhalka plânda, işsizlik, sigortasının, tarım işçilerine uygulanacak sigorta kollarının ve teknik öğretim öğrencilerinin tabi tutulacakların sigortalının finansmanına üçüncü taraf olarak Devletin katılacağı öngörülmüştür. Mevcut sosyal sigortalının finansman rejiminde her hangi bir değişiklik yapılması söz konusu edilmediğine göre plândaki bu adım gerçekleştirilmesi fevkalâde şüphelidir.

SONUÇ

Bugünkü iktidar refah devleti ilkesini benimsediğini çeşitli vesilelerle ilân etmişti. Fakat refah devletinin amacı yalnız daha çok üretmek ve millî geliri hızla arttırmak değildir. Daha önemli olan, artan gelirin adil dağılımını sağlayarak herkesin ihtiyaç korkusundan kurtulmasına imkân hazırlamaktır. Bugün Türkiye'de büyük kitleler en ilkel ihtiyaçlarını karşılayamamaktadırlar. Bu, mazetesi olmayan bir skandaldır. Çünkü Türkiye bugünkü imkânları içinde de istenirse, fakirliği yenecek tedbirleri alabilir. Fakat mesele, istemekle, bilmekte ve reformlar yapabilme cesaretini gösterebilmektedir. İkinci Beş Yıllık Plân hiç bir reformu benimsememiştir. Sosyal hedefleri ve muhtevası son derece kıfayetsizdir. Binaenaleyh önümüzdeki beş yıllık dönemde sosyal sigortalardan sosyal güvenliğe geçiş vuku bulmayacaktır. Eğer bugünkü sosyal anlayış içinde plânda öngörülmesi bulunan tedbirler gerçekleştirilebilirse, bunu dahi bir başarı saymak gerekir.

EDEBİYAT :

Öyle de Yandık, Böyle de...

Hasan HÜSEYİN

Türkiye'de bakıyorsunuz, iyi bir kitabın basılıp dağıtılmasına yetecek paranın iki katı para, «seviyesiz» bir kitabın reklamı için gazetelere yedirilmiş. Hangi yayınevi yaparsa yapsın, bu, düzenbaz kapitalistin düzenbazlığından daha da iğrenç bir düzenbazlıktır. Geri bırakılmış bir ülkede okuru sömürmek, en az, yabancı sömürücüyle işbirliği yapmak kadar kötü bir davranıştır. Kuyruklarına «toplumcu» yaftası yapıştırmış bazı yayınevlerinin de, hattâ acemice olarak, bu oyuna katılmaları insana acı geliyor.

Şu gerikalmışlık, kapıya konulacak sey değil

Bir ülke «gerikalmış» damgasını yedi mi, sadece ekonomik ve politik alanlarda değil, kültür alanında da sırtıp duruyor bu damga. Bitpazarından giyinen, bitpazarından çöplenen, bitpazarı eşyalarıyla kişilik yapmaya özenen bir vatandaşın kültürü de bitpazarı kültürü olmaktan öteye gitmiyor. Yalnız, bitpazarı derken, bitli eşyaların satıldığı yerleri değil, yabancı uyruklu kıvr - zıvırın sergilendiği yerleri anlatmak istiyorum.

Dün, kitap yokluğundan yakınıyoruz; bugünse kitap bolluğundan yakınıyoruz. Dün, temel yapıtlar, ünlü yapıtlar yoktu; yazarlarımız ve okurlarımız, «eh, ne yapalım, dilediğimizi okuyamıyoruz ki...» diyorlardı; bugünse, «eh, ne yapalım, o kadar çok kitap var ki, hangisini okuyacağımızı bilemiyoruz, okumaya vakit bulamıyoruz» diyorlar.

Gerçekten de, hangi kitapçıya uğrasanız, camlar, raflar, tezgâhlar kitap dolu. Adamın gözünün içine içine bakıp duran, albenisi bol, fiyatı yüksek, çoğu havadan para kazanmak için çevrilip basılmış bir sürü kitap.. Öyle bir pazar haline geldi ki Türkiye, hiçbir iş yapmadan, gece - gündüz okunsa, yine de bitip tükeneceği yok kitapların. Yazar okuyor, okur okuyor; ellerinde büyüteç, acaba suç bulup da birkaç kişiyi kodese atabilir miyiz diyen ilgililer okuyor, — okuyorlar mı acaba? —, yani hepimiz okuyoruz. Ama ne okuyoruz, nasıl okuyoruz, niçin okuyoruz, orası pek belli değil. Diyelim Ankarada, Kızılayda piyasa yapmak ne derece bir işse, bugün, çokları için okumak da öyle bir iş işte... Sistemsiz obur - cubur, gider ayak bir okuma, kafalar allak - bulak, suratlar şaşkın, çepeler şikâyetçi.

Kapital, burnunu soktu mu sadece sanayi alanına, tarıma, ithalât ve ihracat alanlarına, madene, yüksek tirajlı gazetelerde iki şeyin reklamı yapıyor: ithal ve montaj sanayii mallarıyla kitap. Kapital, kitapçılık alanına iyice elkoymuştur. Büyük paralı kitabeveleri, yayınevleri, or-

taklıklar, çürük - çarık kitapları okura kakıştırmak için öyle büyük paralarla öyle sürekli ve öyle bağırgan reklâmlar yapıyorlar ki, bazan, okumaya karşı bıkkınlık duyduğu oluyor insanın. Düşümün, sabahın köründe kapınıza gelmiş bir «bulaşık macunu» satıcısı, makine gibi sıralıyor birtakım beylik lâfları, size konuşma fırsatı bile vermiyor. Nedir bütün derdi? Mahmı satmak! Ya kapıyı suratına çarpıp çekiliyorsunuz, ya da birşeyler alıp kurtuluyorsunuz bu lâf bombardımanından. Tıpkı, öyle işte... Gerçi, yoğurdum ekşi diyen satıcı olmaz ama, bunun da bir ölçüsü vardır. Bir kitabevi, bir yayınevi, büyük tirajlı gazetelere pahalı ilânlar vererek, iri iri lâflarla reklâm yolunu tuttu mu, kuşku ve bezginlik, hattâ tiksinti yaratıyor insanda. Böyle yayınevlerinin, piyasaya sürdüğü ilk kitapları için dediği şudur: «Eşsiz bir eser... Böylesi yazılmadı... 24 saatte kapışıldı, bitti... Bir haftada üçüncü baskısı yapıldı... Yayınevimiz iftiharla sunar... vb.» Aynı yayınevinin, çıkardığı ikinci kitap için ettiği lâflar da hemen hemen şöyledir: «Böylesi hiç yazılmadı... Şaheser... Bir haftada kapışılan kitap... vb.» Herhalde, üçüncü kitap için de şöyle demesi gerekecektir: «Basılmadan kapışılan kitap... Yazılmadan tükenen şaheser...»

Sömürücü kapital için ayıp diye birşey yoktur elbette ki. Sömürücü kapital, burnunu soktuğu yerden en çok yararlanmak ister. Ancak, kitap reklamı konusunda ölçü biraz aşırı tutuldu mu, tadı kaçıyor bu işin. Üstelik, kuyruklarına «toplumcu», «ilerici» gibi etiketler iliştiren bazı kitabeveleriyle yayınevlerinin kapitalistlerden de kapitalistçe reklâm oyunlarına girişmeleri, ne yalan söylemeli, tepki yaratıyor insanda, okuru kitaptan uzaklaştırıyor. İnsan, reklâmın gürültüsüne uyararak, birtakım zorunlu maddeleri satınalabilir ve aldatıldığını anladığı zaman da ortaya söverek rahatlar. Ama, kitap konusunda kazıklanmışsa, kime sövecek? Yayınevine mi, yazara mı, çevirene mi?

Geribırakılmış ülkelerde okur sayısı zaten sınırlıdır. Her yeni kitap, hemen

hemen, aynı kimselerce satınalınır. Bu yüzden ki, çürük - çarık kitapların pahalı reklâmlarına aldanan okurda, satınalma gücünün azalmasına paralel olarak, gidegide, bir de «kitap bıkkınlığı» ortaya çıkmaktadır. Gerçekten «temel yapıt» niteliğindeki birkaç yapıtın kuyruğuna takılıp, büyük paralarla reklâm edilen «seviyesiz» kitaplar, okurda, temel yapıtlara karşı da soğukluk yaratmakta, değerli yapıtları türkçeye kazandırma amacı güden namuslu yayınevlerini umutsuzluğa düşürmektedir. Sömürücü kapitalin bir marifeti de budur. Türkiye'de, bakıyorsunuz, iyi bir kitabın basılıp dağıtılmasına yetecek paranın iki katı para, «seviyesiz» bir kitabın reklamı için gazetelere yedirilmiş. Hangi yayınevi yaparsa yapsın, bu, düzenbaz kapitalistin düzenbazlığından daha da iğrenç bir düzenbazlıktır. Geribırakılmış bir ülkede okuru sömürmek, en az, yabancı sömürücüyle işbirliği yapmak kadar kötü bir davranıştır. Kuyruklarına «toplumcu» yaftası yapıştırmış bazı yayınevlerinin de, hattâ acemice olarak, bu oyuna katılmaları insana acı geliyor.

İKİ ÇEŞİT OKUR

Türkiyede bugün, iki çeşit okurun varlığından sözedilebilir. Biri, okumuş olmak için okuyan, yâni bunu bir iş sayan, sosyal olanaklarının kendisine sağladığı alışkanlığı sürdüren öbürü, içinde bulunduğu sosyal durumu kavramak, koşulları yenmek, değiştirmek, bir çıkış kapısı bulmak için okuyandır. Okumak, bu ikincisi için bir araç, bir silâhtır. Onun içindir ki Türkiye'de — belki çok yerde de —, bugüne kadarki iktidarlar hep, bu ikinci tür okura düşman olmuşlardır. Çünkü, birincilerin, o ülkeye sokulması sakıncalı görülen yapıtları salonlarında biblio gibi değerlen-

Desen : Kaya ÖZSEVGİN

dirmelerine karşın, ikinciler, bu yapıtları buldukları yerde okumuş, uyanmış ve eylem planına aktarmamın yollarını aramışlardır. Bugüne kadarki iktidarların korkusu buradan gelmektedir. Örneğin, burjuva olanaklarına sahip çok kimse, Marks'ı almancasından, fransızcasından okuduğu, kitaplığında sakladığı halde, Marks'ın ba-

zı yapıtlarının bir bölümünün burjuvadan başkalarınca okunması ancak 1960 dan sonra mümkün olmuştur. Diyelim Lenin; Lenin'i bizdeki mutlu azınlığın yıllar önceden okumuş olduğunu söylemeğe lüzum yoktur; ama Lenin, ikinci tür okura hâlâ yasaktır. Bugün, geniş okur külesinin yararlanması için çevrilmesi düşünülen, ama çevrilemeyen yapıtların çoğunun mutlu azınlığın kitaplıklarında yillardan beri bulunduğunu söylemek hiç de abartma olmayacaktır. Aslında, yasak olan, kitabın, yapıtın kendisi değil; emekçi külenin o kitabı, o yapıtı okumasıdır. Bugünede, özellikle ölçü bu olmuş, buna dikkat edilmiştir. Bu, bir sınıfın öteki sınıflar üzerindeki egemenliğini sürdürme çabasından başka birşey değildir. Bir sınıfın çıkar düzeni, sosyal düzen olup çıkmıştır. Artık ona dokunulamaz, o eleştirilemez, o değiştirilemez... Ama bu oyun, gün geçtikçe öylesine sırtır hale gelmiştir ki, birtakım duvarlar zorlanmaya başlanmış ve iktidardaki sınıf da ödünleme yoluna gitmek zorunda kalmıştır. Birkaç yıldanberi Türkiye'de görülen sistemsiz, başıbozuk, kapkaççı çeviri bolluğu, bu ödünlemenin sonucudur. Bazı yayınevleri, bazı çevirmenler hakkındaki kovuşturmalar, dâva açmalar ise, «kör, tuttuğunu öper» genelmesine pek uymaktadır. Okurun satınalma gücü azıcık çok olsa, öyle sanıyorum ki, çeviri furyası daha da hızlanacak ve eli büyüteçli ilgililer, kimi tutup öpeceklerini iyice şaşıracaklardır. O zaman da, herhalde, bütçenin yarısı ayrılarak, çeviri yapıtları inceleme, çeviri yapıtlarda suç arama, ihbarları değerlendirme büroları vb. gibi birtakım bürolar, genel müdürlükler filân kurulacaktır. Hem, böylece, işsizlik konusu da azıcık yoluna sokulmuş olacaktır. Belki, bunun için ayrı bir bakanlık da düşünülecektir.

Gerçekten de birşeyler okunuyor bugün Türkiye'de. Okunuyor ama, az önce de değindiğim gibi, kafaları allak - bulak eden bir okuma bu. Bunun, kafalarda «kavram karışıklığı» yaratmaktan başka pek bir işe yaradığını sanmıyorum ben.

ARA - SIRA SOĞUK DUŞ!

Daha da kötüsü, dün, birtakım temel yapıtların yokluğu, okurun, ülke ve toplum sorunları, gerçekleri karşısında bilimsel, olumlu bir tavır takınmasını engelliyordu; bugünse, kitap bolluğu karşısında içine düşülen şaşkın okuma, abur - cubur okuma durumu, okuru ülke sorunlarından, gerçeklerinden alıp, çeviri kitapların soyut plânında, başka ülkelerin havasına götürmektedir. Denilebilir ki bugün, Türk okurun Türkiye'de yaşadığı, Türk toplumunun sorunları, gerçekleri değil, yabancı kitapların sorunları, gerçekleridir. Yani bu demektir ki, bir geribırakılmış ülke insanı olarak, Türk okurun ayakları bugün, ne yazık ki, havadadır. Türk okur, kitap yaşıyor bugün, ülkenin sorunlarını, gerçeklerini değil! Çünkü, düşünmeğe vakti yok okurun bugün; o, harıl harıl okumakla, ama başka dünyaları okumakla geçiriyor gününü. Birkaç da yiğit gazete yazarı olmasa, düşteymiş gibi yaşayacak. Bu, bir

bakıma, okurda kafa tembelligi de yaratıyor. Değil birincilerde, ikinci türk okurun çoğunda bile bu kafa tembelligini görmek mümkündür. O bile bugün, kendisini çeviri furyasına kaptırılmış, yılların kitap susuzluğunu bir an önce gidermek istemekte, eylemi, sürekli bir okuma, durmadan okuma biçimine sokmuş bulunmaktadır. Bu, okurun bir durumdan bir duruma koıy ve rahat geçememesi, ülke sorunlarına kendi kafasıyla bir çözüm yolu bulamaması, birtakım sentezlere varamaması demektir. Başkalarının gözüyle görmek, başkalarının kulağıyla duymak, başkalarının kafasıyla düşünmek ve başkalarının çözüm yolları içinde eriyip gitmektir. Böylesi ülkelerde sosyal adalet cephesinin hızlı gelişmemesinin bir nedeni de budur. Ülkenin sosyal koşullarını çok iyi bilen kapitalist politikacıların etkililiği yanında, yabancı kitapların soyut plânında gezeleyen, gerçeküstücü sosyal adaletçiler...

Sömürücü kapital bu alanda da oyununu oynamakta, okumaya susamış okurun cebini boşaltmak, kafasını allak - bulak etmek için elinden geleni yapmaktadır. Geribırakılmışlık sadece montaj sanayi oyunlarına, ithalât ve ihracat dalaverelerine, yüksek faizli dış borçlanmalara... yutmak değil ki!

Bugün Türkiye'de, gerek çeviri, gerekse yerli yapıt konusunda, öyle açık gözler türemiştir ki, bunlar, düşman oldukları birtakım yazar ve sanatçıların yapıtlarını basıp dağıtarak, büyük paralar vurma yoluna gitmişlerdir. Emeksizce kazanmak, saygısızca kazanmak, kapkaççılık, açık gözlük, bulanık suda balık avlamak, talan Geribırakılmış ülkenin alinyazısıdır bu; Bugün okur, kitap bitpazarı denilebilecek böylesi yerlere tonlarla para akıtmaktadır. Sonra, bu çeviri furyası, bu kapkaççılık böyle sürüp gittiği takdirde, ortaya güçlü yerli yapıt koymak da mümkün olmayacaktır. Birikmiş sayılı yapıtları okumak için verilecek zaman içinde dünyaya o kadar çok yeni yapıt gelecektir ki, bu gidikle biz, kuyruk toplayıcılıktan başka birşey yapamayacağız. Onu da okuyayım, bunu da okuyayım, şunu da okuyayım derken,

kendimizi lüppülüğün rahatlığı içinde bulacağız ve artık yerli yapıt yaratmak için yorulmamıza hiç de lüzum kalmıyacak. Ama, bu sözlerimin yanlış anlaşılması da mümkündür. Herkes, kendi rengine, kalıbına göre değerlendirsün sözlerimi. Ben, nedense, bu nokta üzerinde durmayı gerekli görüyorum. Girdiği evin buzdolabındaki yiyecek ve içecekleri gövdesine indirip de bir köşede sızıp kalan ve hiçbir şey aşırmadan evsahibi tarafından yakalanan hirsızın durumu düşünölsün... İşte, dediğim budur benim! Bana kalırsa, buzdolabından çöplene konusunda azıcık dikkatli olmak gerekir. Önce, hamının sandığı, çekmecesini yoklanmalı.

**

Sözün kısası; geri bırakılmış ülkenin insanı mıyız, kitap bulunsa da yandık, bulunmasa da. Bütün umut, okumayı bir araç, bir silah biçiminde anlıyanların, kendilerince sistemli okuma yolunu tutturanların, bu sürekli ve düzensiz okuma süresince ara - sıra soğuk suya girerek ırkilmelerinde, böylece, nerede ve ne zamanda bulduklarını bilmelerinde, kitap plânından kendi ülkelerinin sorunları, gerçekleri plânına inmelerindedir. Değilse, sürekli ve düzensiz okumanın yarattığı kafa tembelligi, kültür emperyalizmini, gün gelir, yadırganmaz hale getirir. Dünyada o kadar çok yapıt var ki, dünyaya o kadar çok yapıt geliyor ki...

Çevirelim, çok çevirelim; birşey demiyorum. Okuyalım, çok çok okuyalım; birşey dediğim yok. Yalnız, geribırakılmış bir ülkenin insanı olduğumuzu, görevimizin sadece okumak, durmadan okumak olmadığını, eylem plânına kaymış bulunan sorunlarımız üzerinde düşünmemiz, ağırlığımızı duyurmamız gerektiğini de unutmuyalım.

Bir de, kitap bit pazarlarının celli öksesine yakalanmıyalım! Bu, sömürücü kapitalin oyununa gelmek olur ki, bizim gibi ülkelerde, bundan sonra, toplumeular için dikkati gerektirir.

Notlar

Mehmet SEYDA

GAZETECİLİĞİMİZDE GELİŞME

Bilindiği üzere, bir gazetenin başlıca görevi, «haber satmak» tır. Sonra sıra, satılan haberin «taze» olmasına, «doğru» olmasına gelir. Türkiye'de gazetecilik son yıllarda çok değişti, çok gelişti. Eskiden gazetenin rotasını «başyazar» çizirdi; Ahmet Emin Yalman ne demiş, Necmettin Sadak ne yazmış? diye merak edirdi. İç sayfalardaki fıkra yazarlarının fıkraları da merak konusuydu elbet, ama çoğu çerezdi bu fıkraların, eğlenceliktir; dünya ölçüsünde, yurt çapında toplumsal konulardan çok, ıvır zıvır şeylere sarkardı çünkü. Dü-

zen eleştirilmez, ekonomik tutum eleştirilmez, eleştirilecekse «Belediye» ler eleştirilirdi. Hani bu bile yiğitlik sayılırdı zaman zaman.

1950-1960 dönemi, politika sorunlara da değinen fıkra yazarlarının yetişmesi, sivrilmesi dönemi oldu denilebilir. Ama fıkraçılık asıl önemini 27 Mayıs 1960'dan sonra kazandı; üst-yapı ile oyalanmak bırakılmış, bilimsel verilerden yararlanılarak, bir topluma rengini, biçimini veren alt-yapı'nın açıklanmasına, eleştirisine geçmişti.

Bu açıklamalarla eleştiriler kimi grup-

ların, kişilerin içyüzlerini dışa döktüğü için onları tedirgin etmektedir, öte yandan, bugüne kadar ezilmiş, sömürülmüş grupları bilinçlendirmekte başlıca görevi üzerlerine almış gibidirler. Gerçekten, kimi fıkra yazarlarımız, kalemleri ile her gün bir savaş veriyor. Oynanmakta olan oyunları bıkmadan, usanmadan halkın gözleri önüne seriyor. Öyle ki, köşe başlarını, su yollarını, kaleleri ellerinde tutanlar, onlardan rahatsız oldukları kadar kimseden rahatsız olmuyorlar da, dövsek olmuyor, sövsek olmuyor, acaba neylesek etsek de sunları bir sustursak yolu «ince buluşlar» ardına düşüyorlar.

Türk gazeteciliği bu duruma gelişle nice övünse azdır.

Değerli bayyazarlara, fıkracılar şimdi bir de «inceleme» ler yapan gazeteciler eklendi. Eskisi gibi masa başına oturup «şişirme» yok artık; belirli bir konuyu enine boyuna «işleme» var. Bilimsel araştırmalar, yerli yerinde gözlemler... Amaç, olaylar zincirlemesinin, duyulmuş bir haberin arkasında yatan gerçek ne ise, onu bulup göstermek.

Şu satırları, Cumhuriyet gazetesinde 20 gün süre ile yayınlanan, Mehmet Barlas'ın «Türkiye Üzerinde Pazarlıklar» adlı yazı dizisinden alıyorum :

«Potsdam'dan sonraki Sovyet notası ise 7 Ağustos 1946 da Ankara hükümeti ve ilgili diğer taraflara tevdi edilecektir.

Nota'nın verildiği gün Pravda gazetesinde çıkan şu şekildeki bir yorumun Moskova radyosunca okunması da dikkati çekiyordu :

«Ribbentrop, 1941 yılında Almanya'nın Ankara Büyükelçisi Von Papen'e bir telgraf göndermişti. Bu telgrafın metni ise, Berlin ile Ankara arasında bir gizli anlaşmanın yapılacağını ve bu sayede Türkiye'den, gayri muayyen miktarda savaş malzemesi transitinin mümkün olacağını belirtiyordu. «Viktorov imzalı aynı makale, bir İnönü-Von Papen görüşmesinde, İnönü'nün Türk-Alman anlaşması için teminat verdiğini naklediyordu. Yine aynı makaleye göre, Başbakan Saracoğlu da, Von Papen'e «Rusya'nın imhasını büyük bir arzu ile istediğini» belirtmişti. Dışişleri Bakanı Numan Menemencioğlu ise Von Papen'e, «kesin olarak Rusya'nın tamamıyla yenilmesini istiyoruz» demişti.

... Sovyetler, sınırları boyundaki bu çabalara, kırgınlıkla bakıyorlardı. 24 şubat 1947 ye kadar olan 18 ayda, Ankara'daki Sovyet Elçiliği, bir maslahatgüzarla yönetilmişti. 1948 de gelen yeni Rus Elçisi Lavrişev ile Başbakan Hasan Saka arasındaki bir kokteyl tartışması ilgi çekicidir. 17 Kasım'daki Sovyet Resepsiyonunda, Lavrişev, Hasan Saka'ya şöyle soruyordu : «Bu Amerikalıları Türkiye'ye kim soktu ? İstiklâl Savaşı sırasındaki Rus-Türk dostluğunu hatırlamıyor musunuz Ve unutmuyor ki, Amerikalıların size iki yılda verdiği sayıdaki tankı, Rus Ordusu Almanlardan bir günde zaptetmişti.»

... Sovyetler Birliği bizden Boğazlarda üs istediği için, suçluymuş. Ancak O'nu bu işe yönelten Nazi Almanyası olduğu kadar, İngiltere ve Amerika da suçluydular. Ve hattâ Lozan'dan Montreux'ye kadar uzanan gelişmeler incelenseydi, özellikle İngiltere'nin asıl suçlu olduğu ortaya çıkacaktı. Dünyadan uzak tutmaya çalıştıkları Sovyetler Birliğini tehdit için, bizi çok sefer vasıta olarak kullanmaktan kaçınmamışlardı İngilizler. (Burada bir ayrıntıya girilmez, gerek Sabahattin Seleğ'in Anadolu İhtilâli'nde, gerekse Kemal Tahir'in Yorum Savaşçı'sında, Rusya'da Lenin işbaşına geldikten sonra, Batılı devletlerin, bir «tampon devlet» yaratmak üzere, Türk Ulusal Kurtuluş Savaşını eskisi gibi desteklemediklerine değinen satırlar bulunduğu dikkati çekmek isterim. MS.) Tabii daha sonra Amerikalılar bu görevi yüklenmişlerdi... Ve çoğu zaman bizler, bütün bu perde arkası gerçeklere aldırmadan, hislerimizle hareket ettik. Doğu'ya küstük; Batı'yı ihtiyat göstermeden sevgilimiz yaptık. Pazarlıkları; müttefiklerin satıl-

Desen : Kaya ÖZSEZGİN

dığı pazarlıkları hiç hatırlamadık. Eğer güçsüz denilen devlette bağımsızlık bilinci varsa, pazarlık hükümsüz kalır. Örnek, 1945-50 Türkiyesi... Bağımsızlık üzerinde katı ısrar, bir çeşit romantizm gibi görünür. Halbuki bağımsızlık hakla doğrudan doğruya ilgilidir ve halkla ilgili olan her şey en katı gerçektir.»

Solculuğunu açıklamaktan çekinmemiş bir CHP. Bakanı idi rahmetli Cemil Sait Barlas. O günlerde herkesi şaşırtmıştı. Oğlu Mehmet Barlas da onun yolunda; bağımsız, mutlu bir Türkiye olmanın koşullarını araştırıyor, olaylara ışık tutuyor. Türkiye Üzerinde Pazarlıklar adlı bu yazı dizisinin kitap olarak da yayınlanmasını çok isterim.

Benim burada adını anacağım ikinci inceleme Mücahit Beşer olacaktır. İnceden inceye alaylı bir üslubu var üstelik. Gazetecilerin çoğu üsluba falan boşverir, o vermiyor. 17-19 Temmuz 1967 günleri gene Cumhuriyet'te çıkan «Boğaz Köprüsü Neler Getirecek, Neler Götürecek» adlı ya-

zı dizisinin üç günlük başlıklarına bakmak bile yeter : Unkapanı Köprüsünden Geçtiği İçin Övünen Tek Kişi Gördünüz mü ? — Köprü Ayaklarındaki Ayak Oyunları — Tünel Ucuz Fakat Köprü Daha Şanslı. O da anlatıyor bize; daha Köprü adı ortaya çıkmış, Mecidiyeköy Stadyomu ile Yıldız yolu kavşağı arasındaki «giriş ayağı» belirli kişilerce paylaşılmış; bu bölgede, 100 metre genişliğinde bir şerit halinde boşluk bırakmasında direnen Belediye İmar Planlama Müdürü Y. Mim. Turgut Cansever, 1961 yılında görevinden uzaklaştırılmış.

Şöyle yazıyor Mücahit Beşer : «Daha sonra gelenler bu şeridi 100 metreden 30 metreye indirmişler; arta kalan yerlere de 10 katlı binaların inşasına izin vermişlerdir. Şimdi, köprü burada yapılırsa, ya korkunç istilâk bedelleri ödemek suretiyle bu binaları yıkmak, ya da köprünün bu ayağında trafik sıkışıklığına razı olmak gerekecektir.

Bir hilâl uğruna yârab,
Ne güneşler batıyor..»

Bayyazarı, fıkracısı, incelemeçisiyle, böyle gazetecilere can kurban, diyorum.

MAVİ ve KARA

Sabahattin Eyüboğlu'nun çeşitli zamanlarda, yerlerde yazdığı denemeleri bir araya getiren «Mavi ve Kara», 1961 de Ataç Kitabevince basılmış, kitaba bir ön söz yazan Şükran Kurdakul : «Benim Sabahattin Eyüboğlu'nun 1935'ten günümüze değin toplumumuzun nice yükselip alçalmalar geçirdiği yirmi altı yıllık uzun bir dönemde dergilerde, gazetelerde yayınladığı yazılarını bir araya getirmekte amacım «aydın düşünce» nin toplumsal olayların önünde gittiğini kanıtlamak istediğinden doğuyor. Bunun için toplumsal yazıları bu kitapta topladım. Sonra da Sanatın Genel Sorunları üstündeki yazılarıyla, Şiir Üstündeki yazıları ayrı iki kitap olarak hazırlayacağım.» demişti.

Kurdakul'un sözünü gerçekleştirmesini beklerken, ilk baskıdaki 27 yazıya 25 yazı daha ekleyerek, Çan Yayınlarının «Mavi ve Kara» adı altında toplanan bu toplum sorunlarıyla ilgili denemeleri genişletmiş, 1966 yılına kadar getirmiş şekilde yeniden bastığını görüyoruz.

Eyüboğlu, softalığın boğnazlığın her çeşidiyle taklaşan, Batı ekinine olduğu kadar bu toprakların birtakım uygarlıklara besiklik etmiş kaynaklarına da bağlı, Anadolu dendi mi, içi bir yandan cız eden, bir yandan coşan bir aydınımızdır.

Ulusunun yoksul kişileri Eyüboğlu'nu daha tanımıyor, Eyüboğlu bu boşuna yoksul kişilere içi sızlayarak bakıyor. İyi niyetli sağduyu sahiplerine, yurdun sözde aydınlarına sesleniyor : Gelin bu kat kat bağları hep birlikte çözelim.

«Mavi ve Kara» yı okuyanlar, her şeyin başında, bu sesleniş, çağırışı duyacaklardır. Güzel, işlek bir Türkçe ile yazılmış bu denemelerdeki düşüncelerle, yargılarla yüzde yüz uyuşuma girmeseler de, hangi yokuşlara sürüldüğümüzü kavramaktan geri kalmayacaklardır.

Milletler mazilerine, mazilerinden tevarüs ettikleri mefâhîre ve medenî eserlerine istinaden yaşarlar. Çocuklarımızı medeniyetimizin sadece yad-ı tarihisini mi miras bırakmak istiyoruz? Buna da sarahatle cevap verecek halde değiliz.

Rıfka Melûl MERİÇ

Satılan Tarih

Mehmet Metin NIGAR

Türkiyedeki eski anıtlara karşı yöneticilerin olumsuz davranışlarını hayatı boyunca yeren, Türklüğe şeref veren uygarlık kalıntılarını korumak için ömür boyu didişen, düşüncelerini ve eleştirmelerini mertçe, korkusuzca ifade etmekten çekinmeyen, memurluk kuşkusu, «evlâd-ü ayâl» tasası gibi firenleyici, susturucu, Bab-ı Ali artığı aciz ve meskenet engellerini umursamayan ender yaradılıştaki yazarlarımız arasında bilgisi, kavrayışı, şair mizacı, yurtseverliği ve insançılığı ile bir doruk, bir kutup olan Rıfka Melûl Meriç, ulusal kültür hazinelerimizin korunması konusunda ilk uyarı kampanyasını açan aydınlarımızın başında gelir. Büyüyük Atatürk'ün ünlü Konya telgrafından sonra tarihî anıtların korunmasında görülen ilk kıpırdanışlar, ilk bilinçli onarım hareketleri arasında bir Florya Deniz Köşkü toplantısı yer alır. 1935 Yılı Eylülünde Florya Köşkünde günün Bakanlarından, Milletvekillerinden, bilginlerinden ve basın mensuplarından seçkin bir grubu etrafına toplayan Atatürk, Türkiye anıtlarının korunması ve onarımını ulusal bir sorun olarak ele almıştı. Bu toplantıya Rıfka Melûl Meriç'in tahrip edilen anıtlar konusunda hazırlamış olduğu uzun bir rapor vesile olmuştu. Meriç, şimdi bir hatıra olan Bayazıt Meydanının namlı Küllüğü'nde, raporunu, o günlerin üç tanınmış Ordinarium Profesörüne — Köprülü, Günaltay ve Uzunçarşılıoğlu'na — okumuş ve rapor Atatürk'ün kulağına gitmişti. Florya toplantısı bunun üzerine düzenlenmişti.

Raporun tam metni elimizde değildir. Ancak, Hilmi Ziya Ülken üstadımız, çıkardığı İnsan dergisinde, raporun geniş bir özetini dört makalelik bir seri halinde yayınlamıştır. Millî Misak sınırları içinde bile Türklüğe kasdedici davranışların nasıl pervasızca yıkıcılığa devam ettiğini en net ve kesin bir dille anlatan bu rapor, ulusal bir felâket ve şemset ölçüsünü bulan tahripier konusunda yöneticileri uyanmağa çağırıyordu. Atatürk'ün gü-

nün kalburüstü yönetim ve bilim adamlarına huzurunda eleştirmesini yaptırdığı ve kapsadığı önerilerden yararlanılmasına karar verdiği, bu raporun tozlu rafından indirilerek bütünüyle yayınlanması, bugünün yöneticileri için de, öneminden hiçbir şey yitirmiyen bu hayatî konuda, uyarıcı ve uyandırıcı bir çok etkisi yapacaktır. Ne yazık ki, 1935'den bu yana sayısız Türk anıtı yurt düzeyinden silinip gitmiştir.

Meriç'in Türk kültür ve sanat tarihine yaptığı sayısız hizmetleri burada sayacak değiliz. Türk Kültürü dergisinde, ölümü dolayısıyla yayınlanan bir yazıda, kısa da olsa, bunlara değinilmiştir. (Gönül ister ki, bir uyanık kültür bakanı kabineye alınsın ve ilk yapacağı işler arasında Rıfka Melûl Meriç külliyyatını noksatsız olarak yayınlama çabasına girişsin.) Bu yazımızda rahmetli üstadın en acıklı bir feryadını, sınır kentimiz, Batıya açılan uygarlık kapımız, aziz Edirne'nin son yarım yüzyıl içinde nasıl perişan edildiğinin, bu kutsal serhat bekçisinin herbiri tarihe sığmaz anılar meşheri anıtlarının haraç mezat nasıl satışa çıkarıldığının, insanın kanını donduran, ruhunu karartan, hiddetle, ıstırapla, isyanla bunaltan, ümitsizliğin esfel-i sâfilinine çarpa çarpa şurundan eden, insanı insanlığından nefret ettiren hikâyesini nakledeceğiz.

Ölümünden kısa bir süre önce, Güzel Sanatlar Akademisi, Türk Sanatı Tarihi Enstitüsü tarafından yayınlanan ve rahmetli üstadın Türk kültürüne son büyük hizmeti olan Türk Sanat Tarihi Araştırma ve İncelemeleri adlı serinin ilk sayısında «Edirnenin Tarihi ve Mimari Eserleri Hakkında» başlıklı bir yazısı çıkmıştı. Bu yazının da bütünüyle bastırılarak Senato ve Meclis üyelerine dağıtılması ve yarının yöneticilerine okullarda okutulması Türk ulusunun yararına olacaktır. Şimdi sözü rahmetli üstadın kalemine bırakalım :

«Edirneyi Milâdî 1361 veya 1362 yılında fethetmiştik. Eder etmez de bina inşaatı ile ahali iskânına başlamıştık. Bi-

zanslılar zamanında hemen hemen bir kale içi şehri olan Edirne, fethi müteakip payitaht ittihaz edildiği için, pek az zaman içinde, padişah ve hanedan saray ve kasırları, vüzerâ, ricâli devlet ve ağniyâ konakları, salâtin, ekâbir ve eshab-ı hayr camî, mescit, medrese, mektep, imaret, çeşme, hamam köprü, kervansaray, han, bedesten ve tekkeleri ile büyük bir Türk beldesi oluvermişti. 1453 Yılına kadar 91 veya 92 sene Osmanlıların devlet ve hükümet merkezi olan bu şehir, payitahtlık vasfını XX. Asra kadar yüzlerce yıl kaybetmemiştir. Çünkü bir taraftan Rumell kıtasındaki harplerimizin dârülharekâtı, bir taraftan da hinterlandı geniş bir medeniyet merkezi idi. Beş buçuk asır medenî merkez ve ikinci payitaht vasıflarını muhafaza eden bu tarihî beldemiz, ilk Rus istilâsına kadar, mimarî abideleri ile birlikte, medenî ve millî hüviyetini olduğu gibi muhafaza etmişti. Bu tarihten sonra tevalî ve teselsül eden istilâlar, kasdî ve gaflet eseri yangınlar, hafif ve şiddetli zelzeleler, ve nihayet, halk ve hükümet adamlarınca yapılan tahribat yüzünden Edirne, dillere destan olan tarihî hayatliyetini, mahiyet ve hüviyetini tamamiyle denilebilecek mikyasta kaybetmiştir.

«İşte, bu sene, onun altı yüzüncü fetih yıldönümünü idrak etmiş bulunuyor ve fatihlerinin ahfadı olan bizler, Garp Türklerinin mukadderatına istikamet veren bu «feth-i fütûh»u kutlamağa hazırlanıyoruz.

«Ne garip ve acı bir tesadüftür ki, Türk ve İslâm Sanatları Tarihi Enstitüsü Yıllığı için altı sene evvel kaleme aldığım bu yazı, Edirnenin 600 nü fetih yıldönümünde neşredilmiştir... Ve adeta bir MERSİYE olmuştur. 10.IV.1962»

Yazının önsözü budur. Geri kalan bölümleri ancak kısa pasajlar halinde verebileceğiz.

«Bugün bir serhad beldesi olan Edirne (...) son Yunan işgalinden kurtulduğu tarihtenberi millî hüviyetini sür'atle ve kendi elimizde kaybetmiştir. Yaptığım araş-

türmelerle elde ettiğim mevsuk malûmata göre, son zamanlara kadar ayakta duran ve daha uzun müddet te durabilecek olan tarihi ve mimarî eserlerimizin cami, medrese, hamam, han, kervansaray, türbe, çeşme, imaret gibi binalarımızın kısmı a'zamı kendi kendilerine yıkılmamış, insan elinde bulunan ve insan iradesiyle işleyen kör kazmanın gadrine uğramıştır. İçlerinde vatanımıza ülkeler kazandıran fatihlerimizin, her biri ayrı birer kıymet olan âlim, şair ve san'atkarlarımızı, askeri, mülki ve kazai devlet ricâlimizin, nihayet baba ve dedelerimizin, maziye doğru uzanan ailelerimiz efradının son ebedi menzilleri olan mezarların tahrip ve ifnalarında, gerek emir vermek, gerek alâkasızlık göstermek sûretiyle hissedar olanlar, millî tarihimiz, ahfadımız ve bütün medeniyet âlemi huzurunda işgâl ettikleri mevkiler ve ellerindeki iktidarlar nisbetinde, yegân yegân mes'uldürler.

«... Edirne, fetih tarihinden itibaren beş buçuk asrı mütecâviz bir zaman içinde kazandığı sağlam Türk hüviyetini İkinci Meşrûtiyet devrinden beri gittikçe artan bir hızla kaybetmiştir. 1892'de 157 (daha evvel 224, Hicrî 1043 tarihinde 14'ü Selâtin olmak üzere 314 sağlam ve cemaate açık, nıfısı münhedim olmak üzere 1650) cami ve mescidi, 69 tekke ve zaviyesi, 47 medrese ve kütüphanesi, 48 mektebi, 239 (evvelce 570) sebil ve çeşmesi, 9 imareti, 37 hamamı, 17 kervansaray ve hanı, 5 çarşı, bedesten ve arastası, 100'ü mütecâviz türbesi, 8 muhteşem taş köprüsü olan Edirne'de salâtin saray ve köşklerden mâada 350 kadar da irili ufaklı vüzerâ, ricâl ve eşraf saray, konak ve yalıları vardı. Daha küçük çaptaki konakları başka.

«... Edirne'de bugün, biraz evvel kaydettiğim eserlerden pek çoğunu ayakta bulmak kaabil değildir. Bazılarının izleri bile kalmamıştır. Hele saraylar, konaklar, Edirne üslûbu evler hemen kâmilen mahvolmuştur.

«... Edirne'de 1924 tarihinde mevcut tarihi ve mimarî eserler, 1951 tarihli Gayrimenkül Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu Teşkiline ve Vazifelerine Dair Kanun çıkıncaya kadar, Vakıflar, belediyeler, hususî muhasebeler idarelerinin gösterdiği lüzum üzerine, bazan mühendis ve mimar raporu bile alınmadan türlü bahanelerle satılmış veya yıktırılmıştır.»

Rıfka Melûl Meriç Edirne'de, çoğu Cumhuriyet döneminde olmak üzere, yok edilen tarihsel yapıtların acı bilançosunu belirtmek için Bâdi Ahmed Efendinin Rıyaz-ı Belde-i Edirne adlı manzum kitabından aldığı rakamları vermektedir. Listeye göre yarım yüz yıl önce Edirne'de 61 cami (15'şî salâtin camii), 164 mescit, 56 tekke ve zâviye, 49 medrese, 109 merkad ve türbe, 9 imaret, 53 mektep, 4 çarşı, bedesten ve arasta, 24 han, kervansaray, 16 hamam, 13 sebil, 10 havuz, 124 çeşme, 8 köprü, 8 buzhane ve 36 kilise ve sinagog vardı. Bunların toplamı 744'dür. (Harap veya yıkılmış olanlar bu rakkamın dışında bırakılmıştır.) Liste, çift sıra halinde, 15 sayfa tutmaktadır.

Bu göz kamaştırıcı listeden bugün elimizde ne kaldığını tesbit edebilmemiz için Rıfka Melûl Meriç 1962 tarihli bir belge sunmaktadır. Edirne, Vakıflar Bölge Müdürlüğünün Gayr-i Menkûl Emvâl Defterinden derlenen listede sadece 123 yapıt yer almaktadır. Aslında, Edirne'de ayakta kalabilen tarihsel yapıtların sayısı bu rakkamın çok, ama çok altındadır. Liste, şaşırtıcı, yanıltıcı bir sahtecilik şaheseridir. Meriç, insanın beynini karıncalandıran bu resmî bürokrasi oyunbazlığını şöyle açıklamaktadır :

**
*

«Bu defterde 123 madde halinde cami, mescit, türbe, sinagog ve kilise ismi yazılı olarak görülmektedir. Halbuki bunların bir kısmı, ya aynen, yahud değişik isimlerle kaydedilmiş binalar, veya o binaların arsalarıdır.

«Bu kayıtlardaki isimlerle meşruhatlarının bir kısmı da, kısmen veya tamamen yanlışdır. Diğer sayfalarındaki kayıtlarla karşılaştırılınca hakikat meydana çıkar.»

Bu 123 maddelik düzmece listede gösterilen yapıtların tam 94 tanesi bugün ya tamamen yok olmuş, ya da «çökmeğe müheyye birer harabe veya dört duvar haline gelmiştir.»

«Yukarda müfredatını yazdığım 94 bina umumî yekûndan çıkarılınca, geriye halen Edirne'de ayakta duran ve tamir edilmekte olan 22 (yirmiiki) vakıf binanın mevcut olduğu görülür.»

Sayıları 1892'de en azından 1401, 1900'lerde 744 olan ecdât tâdigârı yapı ve anıtlar, Cumhuriyet döneminde süratle eiden çıkarılmış ve nihayet 1962'de 22'ye düşmüştür.. Yetmişbeş yılda 1379 yapı — çoğu Türk uygarlığının en seçkin mimarlık anıtları — yurt düzeyinden, bir vandallık kasırgasının girdabı içine gömülerek, silinip gitmiştir. Yurt sınırları dışında kalan öksüz anıtlarımızın durumu bundan daha kötü değildir. Tarih satıcılarının sınır bekçisi Edirneye vurduğu öldürücü darbenin gerçek bilançosu işte budur. Şimdi, yerimizin müsaadesi ölçüsünde, müsaadenizle, bu vahşetin, bu medeniyet düşmanlığının nasıl işlendiğini, Rıfka Melûl Meriç'in tesbit ettiği kayıtlardan izleyelim. Ya zarı, Satılan Camiler, Mescitler, Tekkeler başlığı altında tam 120 yapının hangi tarihlerde, kaç paraya, kime satıldığını veya nasıl yıktırıldığını kaydeder. İşte birkaç örnek :

1. Abdurrahman Camii. Banisi Edirne Kadısı Amasyalı Mevlâna Abdurrahman bin Ali'dir (...) Bu cami, 29 numaralı kararlarla 275 liraya... keresteci Ali oğlu Hasan Özveren'e satılmıştır.

26. Gülbahar Camii. Banisi II. Sultan Bayezid'in zevcesi Gülbahar Valide Sultan'dır... 21 Mart 1935'te 22 numaralı kararlarla 65 liraya eski keresteci Cafer'e satılmıştır.

38. Hazinedar Sinan Bey Camii. Cami enkazının... satılmasına 5.XI.1928'de ka-

rar verilmiş (K. No. 870), 1.XII.1929'da... İsak oğlu Yako'ya satılmıştır.

104. Kaplan Tekkesi. 168. No.lu kararlar 30.XI.1929 da satılığa çıkarılmış, (.....) 272 liraya 20.I.1930'da Mişon'a satılmıştır.

111. Sezal Tekkesi. Muahharen, kibarı meşayih-ü guaradan olan ve şöreti âfâkı tutan Sezal Efendinin ismine izafetle yâdedilen bu tekkenin ilk bânisi Şah Melek'tir. Sonradan Gülşenî zâviyesi olmuştur. 29.III.1933'te satılmak üzere 23 numaralı kararlarla 311 liraya eski keresteci İzak oğlu Jak'a satılmıştır.

Bu bölümün sonunda yazarın şöyle bir notu vardır :

«Bu binalar ve arsalar, satışlarını gazetelerdeki satış ilânları ile vesikaları tetkik edip tevsik edebildiklerimdir. Yoksa, yok olan binaların miktarı çok daha fazladır. Eski eserlerin ve abidelerin muhafazası için verilen emirler işte böyle tatbik edilmiştir.

Rıfka Melûl Meriç, daha sonra, Edirne'deki 62 türbenin listesini verdikten ve bunların % 95'inin bugün mevcut olmadığını belirttikten sonra, kaldırılan mezarlıklara değinmektedir. Bir takım kişilerin türlü desiselerle tarihi mezarlıklara sahip çıkarak, bunları yok etmelerine göz yuman, hatta bunları teşvik eden bölge yöneticilerini tavsif edecek söz bulamıyoruz.

Yazının son bölümü, Edirne'de yok edilen emsâlsiz tarih, kültür ve sanat anıtlarının, çapraşık, kaypak; hile, desise ve yalan dolu bürokratik mugalatalarla, mahkeme kapılarında yalancı şahit tutar gibi, satılık kalemlere imzalatılarak gerekçelerle, puntuna getirilerek nasıl yıktırıldığını ve sattırıldığını açıklayan ve bu ulusal felâketi hazırlayan utanç belgelerini kapsamaktadır. Ne dayanılmaz bir azaptır ki, hayatının sonuna kadar eski yapıtların koruyuculuğunu fisebilullah yüklenen Sedat Çetintaş gibi bir mücadele adamının bile, bir eyyam, bilerek yada bilmiyerek, bu kirli işlere alet edildiğini, ihânet vesikalalarının altındaki imzadan, içimiz burkularak, görmekteyiz. Bu bunaltıcı gelişmelerdir ki, aydınlara karşı olan saygı ve inancımızı da yitirmektedir.

Sayın büyüğümüz, yazımızı Rahmetli Meriç'in bir dip notu ile bitirmek istiyoruz :

«Görülüyor ki.. bu vakıf binalar, evvelâ son cemaat yerleri, sakafaları, duvarları «mail-i inhidamdır» mütalâasıyla yıktırılmış, avlu duvarlarının ve minarelerinin taşları satılmış, hatireleri açığa bırakılmış, sonra, bakımsızlıktan, camları, çerçeveleri ve nakilleri kabul bilecümle aksamı çalınmış olmaktan harabeye döndükleri için, enkaz tarifıyla satılıp yıktırılmış ve nihayet arsalarının mülkiyetleri ile tamamıyla tasfiye olunmuştur.»

Sayın Cumhurbaşkanımız, uygulanan bu uyguladıkları imha politikasına — ilerde yüz küsur yıldır Osmanlı anıtlarına karşı yıkım düzeni, Megalo İdea'cı Yunanlıların de göreceğimiz üzere — çok uymaktadır.

Tarihimize sahip çıkınız. Bunu sizden bütün kalbimizle diliyoruz.

Değınmeler

Kaya ÖZSEZGİN

Yeditepe'nin Haziran 1967 tarihli 134. sayısında, ünlü sinema yönetmeni Rossellini ile yapılan konuşmanın çevirisi, ayın en ilginç yazılarından biriydi. Bilmem okudunuz mu? İtalyan yeni gerçekçi akımının bu kavgacı kişisi, ağıktan açığa suçluyor sinema yönetmenlerini, «ölmek üzere olan» sinemada, birtakım yenilikler arayıp, gösterişli adlar altında ortaya sürmenin anlamsızlığına değiniyor. Biçimin, aslında, ayrıntıdan başka bir şey olmadığını, «anlamsızlığı, yine bir anlatımın gibi» öne sürmenin, sinemaya yarar yerine zarar getirdiğini öfkeli, huzursuz bir dille açıklıyor. Rossellini'nin istediği, uygulamaya çalıştığı, «tüm bir devrimcilik» tir Sinema, seyirciye bir şeyler getirmeli, bir şeyler öğretmelidir. Çünkü, «gelecekteki yirmi yıl, eğitim ve öğrenim sorunları üzerine kurulacaktır.» Rossellini, bunu özellikle söylüyor. «Bundan böyle teknik gelişme düzeyine, aydın ve insansal gelişmeyi yerleştirmenin tek yolu, bilmek ve öğrenmektir.» Çağdaş sinema yönetmenlerini, bilgisizlikle suçluyor Rossellini. Sinemanın, cinsel sorunlara, insanın iç yaşantısına, bilinçaltına el atmasını, hep, «sinemadan uzaklaşan seyircileri tutabilmek için harcanan tüccarca çabalar» olarak adlandırıyor. İlk okuyuşta, aşırı bir yargı, düpedüz bir genelleme gibi geliyor Rossellini'nin sözleri. Seyirciyi, sinemadan uzaklaştıran bir neden olarak belirtilen yeniliklerin, onu sinemaya çekmek için tekrar bir koz olarak kullanılması olacak şey değil ya, gene de Rossellini'nin haklı olduğu yönler var. Sinemayı, salt bir görüntü aracı olarak kabullenmiyor Rossellini. Televizyonun karşısındaki yerini koruması için, onu doğuş çizgisine yaklaştıran daha köklü koşulların gerekliliğini savunuyor, toplumcu bir yönelime yer veriyor daha çok Sinema yazarı André Bazin'in, Rossellini'nin «Paisa» sını, «estetik sırları en çok taşıyan bu filmi, söz konusu ederken, «toplumsal betimlemede derine sızan, doğru ve anlamlı ayrıntıların seçiminde anlayışlı» bir film diye nitelemesi boşuna değildi. Bazin'e göre «Paisa» da, sinema hikâyesinin birimi, «çekim değil, olaydır» (Çağdaş sinema sorunları, Bilgi Yayınevi, 1966) Gene de, bir

Kaya ÖZSEZGİN

filmde «öykü anlatmak, aklının kıyısından bile geçmiyor» Rossellini'nin.

Ünlü sinemacının söyledikleri, oldukça uyarıcı, düşündürücü.

Ataç, bir yerde, okuyup araştırmayan, gününün sanat ve düşünce akımlarından habersiz yaşayan edebiyat öğretmenleri için «edebiyat memuru» diye bir deyim kullanmıştı. Yalnız, okuttuğu ders kitabıyla yetinen, okulda öğrendiklerinin, birçok düşünsel sorunları çözümlemede yeterli olduğunu sanan böyle kişilerle karşılaştıkça, Ataç'ın o sözünü anarım hep. Günümüzde, «diplomalı aydınlar» ın çoğu böyle düşünüyor olmalıdır. Bir günlük gazete olsun izlemeyen, izlemek gereğini duymayan, ayda değil, yılda üç - beş kitap okumayan aydınlarımızı (!) çok görmüşümdür. Doğrusu rahatlarına, adamsenediciliklerine diyecek yoktur. Öyle olmasa, kalkıp «bilgi insana mutluluk getirir mi, getirmez mi?» tartışmaları düzenlemek kimin aklından geçirdi. Lisede okuduğum sıralarda böyle bir tartışmanın düzenlendiğini ve «bilgi mutluluk getirmez» savının üstün geldiğini, buna da birçok kişinin sevinmiş olduğunu iyi hatırlıyorum.

Halkımız okumuyor diye yakınmıyorum. Halkı eğitmenin yanısıra, ona okuma beğeni ve bilincini de aşlamamız gerekiyor.

Bibliyografya

Der : S. N. ÖZERDİM

KANUNLARIMIZI KAPATIN, KALPLE-RİNİZİ AÇIN! Yazan : Avukat Dr. Muhiddin Göklü (ölümü : 26.9.1966). İstanbul 1967 Dağıtım : İnkılâp ve Aka Kitabevleri 477 S. iyi kâğıt, ciltli. 25 lira.

TÜRK SİYASİ TARİHİNDE CUMHURİYET HALK PARTİSİNİN MEVKİİ. 2. cilt. Yazan : Fahir Giritlioğlu. Ankara 1965 Adres : Anafartalar Cad. Toygar Hanı 60 Ankara. 602 S. 25 lira. (Kitabın bu ikinci cildinde 27 Mayıs dönemi ile Atatürkçülük ilkeleri geniş yer kaplamıştır.)

TÜRK DEVRİM TARİHİ. Yazan : Prof. Hamza Eroğlu, Ankara 1967 Dağıtım : Aydın Kitabevi, Kocabeyoğlu Pasajı, Ankara. VII, 304 S. 20 lira. (İçindekiler : Giriş, I. Türk Devrim tarihi. Geçirdiği safhalar ve özellikleri. II. Türk Devriminin temel prensipleri ve uygulama metodu. Bibliyografya.)

BULANTI. Jean - Paul Sartre'dan çeviren : Samih Tiryakioğlu İstanbul 1967 Varlık Y. 272 S. 6 lira.

REKLAMINIZI
GAZETE VE DERGİLERLE
DEĞERLENDİRİN!

**BASIN
İLAN KURUMU**

YURT İÇİ VE YURT DIŞI REKLÂMLARINIZ İÇİN
HİZMETİNİZDEDİR.

Genel Müdürlük
Çağaloğlu, Türkocağı Caddesi No 4
İstanbul

Telefon : 27 66 00 - 27 66 01
Teigraf adresi : BASINKURUMU

(Basın 19918 A 20067) - 35

Polise Mektup

Forum Dergisine;

Türk polisi, sen ne AP. nin, ne şunun, ne bunun emrindesin. Görevin, kamu düzenini sağlamak olduğuna göre, ilk yapacağın iş, kamuyu ve içinde yaşadığın toplumu tanımak ve ondaki değişimleri izlemek olmalıdır. Burada, bir devlet memuruna görevini hatırlatmak, ahkâm kesmek bize düşmez. Ne var ki, son siyasal gelişmeler, bizi, sana bu mektubu yazmaya zorunlu kıldı. Mitingler, karakollarda dövülen ve hakaret gören aydınlar, yazarlar, üniversiteler, düşünün kişiler filan... Hani ayıptır söylemesi, bütün bu yasa dışı uygulamalardan, polis adına utanıyoruz. Kimdir dövülen?... Ne dediler, nasıl emir verdiler sana? Komünistleri yakala, döv mü dediler? Sen de emir emirdir deyip, uydun değil mi? Sen de haklısın. Çünkü, sana Anayasa, hukuk, doktrin lafını eden olmadı. Sen, yasalara uygun davrandığın kanısındasın. Ama kimse kimseyi dövemez, biliilir!.. Doğduğün kimsenin toplumdaki yeri ve değeri konusunda herhangi bir bilgi yok, ikili!.. Örneğin bir yazar, bir sanatçı ya da bir üniversiteli... Yani dünyanın her ülkesinde., her rejimde saygı gören, bilgi ve yeteneklerinden yararlanan kişiler... Haydi diyelim ki, yasa şöyle demiyor: «Polis, sanata, yazara ve aydına ve de üniversiteliye saygı gösterecektir.»

Demiyor değil mi? senin saygı göstermen için, ille de yasada yazılı olacak bu. Ama yasa, dövmeni de istemiyor.

Toplumların en belirgin özelliği, sürekli değişimler için de olmalarıdır. Her toplum, belirli koşullar da, sürekli olarak değişir. Anlayışlar, deyer yargıları, hukuk ve töre kuralları v.s... İyi bilinmelidir ki, her toplumda çelişki vardır; toplumlar, bu çelişki dolayısıyla ilerler insanlık tarih boyunca hangi evrelerden geçti? Kölelikten bugünlere nasıl varıldığını düşünürsek, bu soruya genel bir cevap vermiş oluruz. Türkiye toplumunda her an büyük gelişmeler gösteriyor. Brakalım Osmanlı dönemini, Cumhuriyet dönemindeki gelişmeleri izleyince, birçok kişinin durağan saydığı bir çok şeyin, koşullar tamam olunca, nasıl değiştiğini şaşkınlıkla gördüğünü anlaşıyor. Türk polisi, bu şaşkınlığa düşmemenin yollarını ve yöntemlerini bilmelidir. Bilmiyorsa, öğrenmelidir. Piyasada, özellikle 1961 denberi yayınlanan yapıtları okursa, çok şey, biraz üzülerek, bu ülkenin ne denli geri kalmış olduğunu görünce de şaşırarak, o zamana değin bütün bu doğruları kendisinden saklayanlara hem polis, hem de yurttaş olarak kızarak öğrenecektir.

İlerici öğrenci kuruluşlarından birisinin düzenlediği bir miting ve o mitingte

«toplum polisi» nin üzücü ve çirkin davranışları, beni ve benim gibi düşünenleri iğrendirdi. Ne idi o durum? Üniversiteler karga tulumba götürülüyorlardı. Götürülenlerin içinde bulunan arkadaşlarım, dövüldüklerini anlattılar. Mahkemede de anlattılar. Toplantı ve gösteri yürüyüşleri kanunu'na aykırı davranışlar (mış). Mış mış olduğu, mahkemece belli oldu, arkadaşlarım beraet ettiler. **Polis copunu değil, kafasını kullanmalıdır.** Ve polis, polistir. Yoksa işkence uzmanı değildir. Ne olacak, nereye varacaktır? Dövdüğün öğrenci, yarın kimbilir amirin olacaktır. Örneğin bir kaymakam ya da karşısına suçlu götüreceğin bir savcı, bir yargıç...

Polis, bu toplumda sevilmiyorsa, bunun çeşitli nedenleri varsa, en başta gelen neden, polisin tutum ve davranışlarıdır. Toplumumuzda çoğu kişi, emniyete gitmekten korkarız. Suçsuz gidip de, suçlu çıkmak da var. Neden olsun, böyle? Herneyse, konumuz bu değil. Büyük bir yazaramız, hemde dünya düzeyindeki bir yazaramız, polisliğinden utandığımız bir polis (!) tarafından, kendi durumunu belir-

leyen bir sövgü işitmiş. «Ağzına s... demiş», polis (!). Acaba kimin ağzına s... gerekiyor? Bu sövgüyü, satırlarımın arasına almak istemediğim gibi, bir hakaret olsun diye de almadım. Ama bazı doğruları yazmaktan, söylemekten kaçırırsak, bu ülke, tüm yanlışlıklar ülkesi olur. ve buna da, bizim ne kafa yapımız (kafatası demedim), ne vicdanımız razı gelir.

Polis, Türkiye'nin — istenilen biçimde ve düzeyde olmasa da — demokratik bir ülke olduğunu, bir Anayasa'nın bulunduğunu artık öğrenmelidir. Biz, polisin kamu düzeni yönünden işlevini ve gereğini anlamıyor, değerlendirmiyor değiliz. Onun uykusuzlukla yorgunlukla ve türlü geçim sıkıntıları ile nasıl görev yaptığını da çok, ama çok iyi biliyoruz. Bumincikler olmalıdır, polis. Tek istediğimiz budur.

Türkiye'de yöneticiler, geldikleri ve haklarını savundukları sosyal sınıflar nedeniyle yeterli olmayabilir. Ne var ki, polisin görevi, aklın emrettiğini, yani toplum yararını ve düzenini savunmaktır. Yasaları uygularken bunları düşünmelidir. Yoksa onun görevi, bir üniversiteli genç, karga tulumba cipe atmak değildir. Onun bu davranışı, sosyolojikman, ekonomikman ve hukuken değerlendirildiğinde, brakalım doğal — olması gereken hukuku, pozitif — olan hukuku aşar. Nereye varır? Temeline, derinliğine inilirse, bir sosyal sınıfın hizmetine değin varır.

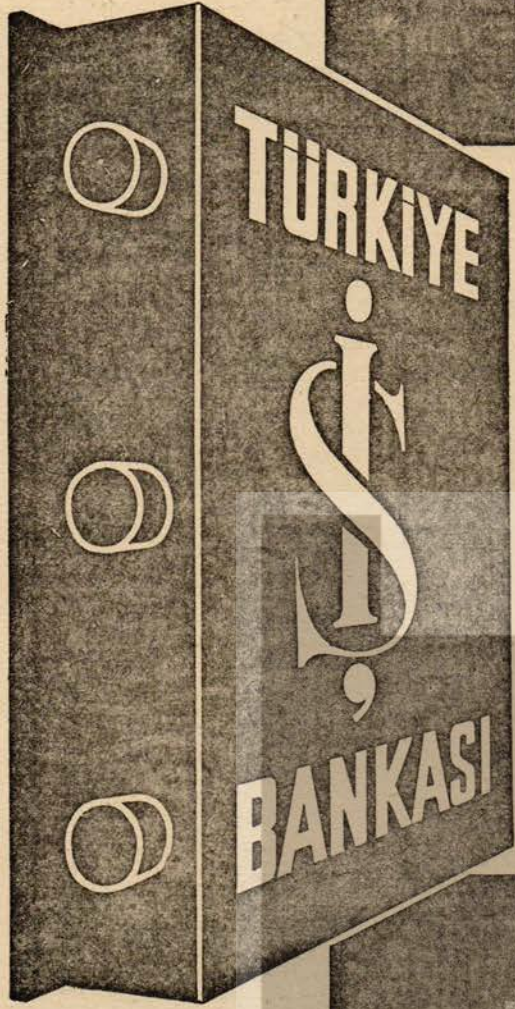
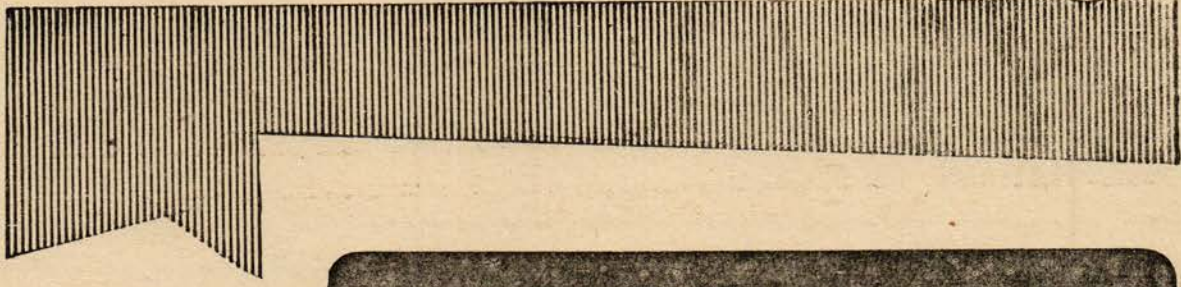
Türk polisi, mektubumu burada kesiyorum. Somut ve tek tek öyle davranışları, sıralayabilirim ki, değil bir mektup bir kitap hacminde olabilir Ama gerek var mı? **Osman KİPER - Ankara**

(Basın A 20880) - 36

PARANIZIN EMNİYETİ
APARTMAN DAİRELERİ
VE
PARA İKRAMİYELERİ

0/0 6,5 kadar faiz

TÜRKİYE EMLÂK KREDİ BANKASI

**PARANIZIN
İSTİHBALİNİZİN
EMNİYETİ**

TÜSTAV

FORUM

FIKİR MEYDANIDIR

Özdeğerli Gönüllük Tarafından Sırasız İhtisat Kütüğü Parçadır

Yıl: 14 — Cilt XX — Sayı 321

İdarehane: Yenışehir Büyük Han
No. 55 Tel: 17 87 37 — Ankara
Haberleşme: FORUM DERGİSİ
P.K. 131 - Ankara

★

Sahibi: Şevki VANLI

Yazı İşleri Müdürü: Bekir EKİNCİ

Bu Sayıda Yazı Kurulu:

Bekir EKİNCİ - Alpaslan İŞIKLI
Beşir HAMİDOĞULLARI
Cevat GERAY — Ruşen Y. KELEŞ
Cahit TALAS
A. Halûk ÜLMAN
Sekreter: Abbas ÖZEL

Dizgi ve Baskı: Gürsoy Basımevi
Telefon: 13 17 53

İlan ve Abone:

Arka kapak 1000 TL. (İki renkli
1500 TL.) ★ Metin arası santim
10 TL. — (Devamlı ilan verenlere
pazarlıkla) ★ Bir yıllık 22 TL. ★
Altı aylık 11 TL. ☆ A.B.D. (Uçak)
90 TL. Avrupa (Uçak) 54 TL. —
Yabancı devletlere (Adi) 44 TL. dir.

(FORUM) ve yazarın adı belirtilme-
den yazı iktibas edilemez.

1967 YILINDA SIZE HEDİYEMİZ

1967 YILINDA ZİRAAT BAN-
KASI SİZLERE BEHERİ 75.000
LİRAYA KADAR KALORİ-
FERLİ TAM KONFORLU AN-
KARA VE İSTANBUL'UN EN
GÜZEL SEMTLERİNDE ÇE-
ŞİTLİ APARTMAN DAİRELE-
Rİ İLE AYRICA MİLYONLAR
TUTARINDA ÇOK ZENGİN
PARA İKRAMİYELERİ HEDA-
YE ETMEKTEDİR.....

SIZE UMIDI
GÜVENİ
HUZURU
ZİRAAT BANKASINA YATIRACIĞIZ TASARRUFLARINIZ TEMİN EDECEKTİR.

ZİRAAT BANKASI

(Basın A 20737) - 37